

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

”SEHÄN ON KAIKEN A JA O”

**Iisalmen kaupungin perhepäivähoitajien käsityksiä
lapsiryhmän toiminnasta ja ryhmäytymisestä**

TEKIJÄ/T: Sini Kainulainen
Sanna Niskanen
Tuula Pasanen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Sini Kainulainen, Sanna Niskanen ja Tuula Pasanen	
Työn nimi "Sehän on kaiken a ja o"	
Päiväys 17.11.2014	Sivumäärä/Liitteet 41/46
Ohjaaja(t) Auli Pohjolainen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Iisalmen kaupunki	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytetyössä tutkittiin Iisalmen kaupungin perhepäivähoitajien käsityksiä lapsiryhmän toiminnasta ja ryhmäytymisestä. Tutkimuksessa selvitettiin perhepäivähoitajien mielipiteitä siitä, mitkä tekijät edistävät ja estävät ryhmän toimintaa ja millaista hyötyä ryhmäytymisestä on. Tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää perhepäivähoidon tehtäväalueella ja toiminnan kehittämisessä.</p> <p>Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, mutta perhepäivähoitajille suunnatussa alkukyselyssä käytettiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto kerättiin kahdessa osassa. Ensin toteutettiin kaikille perhepäivähoitajille suunnattu alkukysely, jonka jälkeen järjestettiin kuusi haastattelua. Haastattelut toteutettiin yksilöteemahaastatteluina.</p> <p>Toimeksiantaja opinnäytetyössä oli Iisalmen kaupunki. Kaupunki on asettanut päivähoitolle yhteisen toiminta-ajatuksen jonka mukaan kaupunki tarjoaa laadukasta varhaiskasvatusta. Lähtökohtina varhaiskasvatuksen tuottamiselle ovat lapsen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus unohtamatta hyvinvointia ja kasvatuskumppanuutta.</p> <p>Tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että ryhmän toimintaan liittyy paljon sekä edistäviä että estäviä tekijöitä. Nämä edistävät ja estävät tekijät vaikuttivat lapsiryhmän toimintaan ja ryhmäytymiseen. Kaikki perhepäivähoitajat pitivät lapsiryhmän ryhmäytymistä tärkeänä ja hyödyllisenä arjen sujumisen kannalta sekä lapsen tulevien ryhmäkokeusten kannalta. Myös tämän opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä korostetaan, että ryhmässä toimiminen ja sosiaalisten taitojen opetteleminen ovat olennainen osa lapsen arkea.</p>	
Avainsanat perhepäivähoito, ryhmä, ryhmän toiminta, ryhmäytyminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Sini Kainulainen, Sanna Niskanen and Tuula Pasanen			
Title of Thesis "That is the Alpha and Omega of all"			
Date	17.11.2014	Pages/Appendices	41/46
Supervisor(s) Auli Pohjolainen			
Client Organisation /Partners Iisalmi City			
<p>Abstract</p> <p>This thesis studied the conceptions of childminders in Iisalmi city about activities and grouping in childgroups. This study aimed to find out what factors childminders think improve and, on the other hand restrain group activities and what kind of benefits grouping provides. The objective was to gain information that could be used in childminders' groups and to improve their work.</p> <p>The study was qualitative research but the quantitative method was also used in a background questionnaire for childminders. The study material was gathered in two parts. Background questionnaire for all childminders were held first and after that six interviews. The interviews were individual theme interviews.</p> <p>The client organization was the city of Iisalmi. The city has set common goals, and the city provides high-quality early childhood education. The principles in providing early childhood education are physical, mental and social safety without forgetting well-being and educational partnership.</p> <p>In the results of the study occurs that there are many improving and inhibiting factors relevant to group activities. These factors have an influence on group activities and grouping. All childminders thought that grouping is important. It also makes days in family day care smooth and is important for children's future groupexperiences. In the theoretical framework of this study it was emphasized that acting in group and learning social skills are essential part of child's everyday life.</p>			
Keywords children's private day care, group, group activity, grouping			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	PERHEPÄIVÄHOITO VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAJANA	8
3	RYHMÄÄN KUULUMINEN JA VUOROVAIKUTUS RYHMÄSSÄ.....	11
	3.1 Lasten yhteisöllisyys.....	12
	3.2 Ryhmytymisen avulla kiinteäksi ryhmäksi.....	13
4	RYHMÄN OHJAAMINEN.....	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
	5.1 Tutkimuksen lähestymistapa	18
	5.2 Alkukysely perhepäivähoitajille.....	19
	5.3 Teemahaastattelu aineiston keruu menetelmänä.....	20
	5.4 Aineiston analyysi	21
	5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	22
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	24
	6.1 Ryhmän toimintaa edistävät ja estävät tekijät.....	24
	6.2 Ryhmytymisen hyöty lapsen kasvulle ja kehitykselle	29
	6.3 Alkukyselystä nousseet kehittämissideat	30
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	31
	7.1 Ryhmän toimintaan liittyy useita asioita	31
	7.2 Perhepäivähoitajat kokivat ryhmytymisen tärkeänä	34
8	OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA.....	36
	8.1 Itsearviointi.....	36
	8.2 Pohdinta.....	37
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	39
	LIITEET	42
	Liite 1. Alkukysely perhepäivähoitajille	42
	Liite 2. Teemahaastattelu.....	46

1 JOHDANTO

Yhteiskunnallisessa keskustelussa on viime vuosina noussut esiin syrjäytyneisyys ja tämän vastakohtana nähty ryhmään kuuluminen ja yhteisöllisyys. Esimerkiksi eri medioissa on puhuttu paljon nuorten syrjäytymisestä ja eduskunta on kehittänytkin tukitoimia tämän ehkäisemiseksi. Aiheesta tehdään tutkimuksia ja esimerkiksi Niina Junntila on tehnyt aiheesta väitöskirjan: *Social competence and loneliness during the school years – Issues in assessment, interrelations and intergenerational transmission* (2010), josta Helsingin Sanomat julkaisi artikkelin maaliskuussa 2013. Tutkimuksessa todettiin, että lasten sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys olivat luotettavasti mitattavissa jo alakouluvuosina. Nuorten yksinäisyys linkittyi sosiaaliseen ahdistuneisuuteen ja sosiaaliseen fobiaan. Väitöskirjassa havaittiin, että yhteys heikon sosiaalisen kompetenssin ja yksinäisyyden välillä oli vahva. Osittain oli ennustettu, että niin sanotusti huono maine, jota lapsi kantaa varhaislapsuudessaan, siirtyy hänen mukanaan esikouluun ja mahdollisesti siitä eteenpäin alakouluun ja jopa yläkouluun. Sosiaalinen status on monesti luonteeltaan pysyvä. (Salminvalli 2008, 33.)

Vertaissuhdeongelmat ja heikko sosiaalinen asema lapsiryhmässä voi johtaa myös mielenterveyden ongelmiin myöhäisemmässä elämässä. Yksinäisyydellä ja oppimisvaikeuksilla nähdään olevan vahva yhteys. Vertaissuhdeongelmat voivat johtaa siis heikkoon opintomenestykseen, koulupudokkuuteen ja negatiivisiin asenteisiin koulua kohtaan. Nämä asiat voidaan nähdä yhtenä syynä nuorten syrjäytymiselle. Voidaankin olettaa, että turvaamalla lapsille turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, sekä hyvä vertaisryhmä, voidaan ehkäistä lapsen syrjäytymistä myöhemmällä iällä. (Neitola 2013, 103.)

Suuntauduimme sosionomiopinnoissamme varhaiskasvatukseen ja alan kirjallisuuden tutustuessamme totesimme useassa lähteessä korostettavan ryhmän merkitystä lapsille. Esimerkiksi Helenius toteaa kirjassa *Pedagogiikan palikat 2008*, että ihmisen ollessa merkityksellinen muille, hän voi kehittyä omaksi itsekseen. Lisäksi jokaisen erityispiirteille on tilaa hyvässä ryhmässä. Kasvatustyössä toimivan ammattilaisen yksi suurimmista haasteista onkin saada lapsiryhmästä toimiva. Kasvuyhteisö, jonka parissa lapsi varttuu, on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä. Koimme aiheen olevan tärkeä ja halusimme tutkia aihetta tarkemmin opinnäytetyössä. Aloimme työstää aihetta ja mietimme, missä voisimme tutkia ryhmäytymistä ja lasten yhteisöllisyyden kehitystä. Pian päädyimmekin pohtimaan, kuinka perhepäivähoitaja, jolla saattaa olla lapsiryhmässä niin yksivuotiaita kuin esikouluunluisia, saa lapsiryhmästä toimivan ryhmän. Juuri tämä lasten suuri ikäjakauma herätti mielenkiintomme ryhmäytymisestä ja sen mahdollisesta haasteellisuudesta. Tämä on yksi syy miksi halusimme tehdä opinnäytetyön perhepäivähoitoon. Työsuunnitelmaa työstäessä opinnäytetyön idea ja tutkimuksen tarkoitus tarkentui.

Toimeksiantaja opinnäytetyössämme oli Iisalmen kaupunki. Iisalmen kaupunki tarjoaa päivähoitoa koko- ja osapäivähoitona, perhepäivähoitona tai varhaiskasvatuksen kerhotoimintana. Kunnallisia päiväkotia Iisalmessa on kymmenen ja 38 omassa kodissaan työskentelevää perhepäivähoitajaa. Tämän lisäksi on yksi kolmiperhepäivähoitaja ja kolme ryhmäperhepäivähoitajaa. (Kainulainen 17.9.2014.) Palveluja tuottavat kunnan lisäksi yksityiset palveluntuottajat. Kaupunki on asettanut

päivähoidolle yhteisen toiminta-ajatuksen, jonka mukaan kaupunki tarjoaa laadukasta varhaiskasvatusta, jossa arvostetaan lapsen ainutkertaisuutta. Lähtökohtina ovat lapsen fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus unohtamatta hyvinvointia ja kasvatuskumppanuutta. (Iisalmen kaupunki 2014.) Yhteyshenkilönä oli Iisalmen johtava perhepäivähoidonohjaaja.

Tavoitteenamme oli tuoda esille perhepäivähoitajien käsityksiä tekijöistä, jotka olivat yhteydessä perhepäivähoitajien lapsiryhmän toimintaan. Lisäksi ajattelimme, että opinnäytetyömme kauaskantoisena tavoitteena oli tuoda esille perhepäivähoitajien tärkeää työtä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteenamme oli myös tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää perhepäivähoidon tehtävälueella. Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää perhepäivähoitajien käsityksiä lapsiryhmän toiminnasta ja ryhmäytymisestä.

Tutkimme mitä hyötyä perhepäivähoitajat ajattelivat lapsiryhmän ryhmäytymisestä olevan. Halusimme perehtyä teoriakirjallisuudessa myös lapsiryhmän ohjaamiseen, sillä kasvattajalla on suuri rooli lapsiryhmän ryhmäytymisessä ja yhteisöllisyyden muodostumisessa (ks. Helenius 2008, 57-64; Koivula 2013, 43.) Keräsimme tietoa kaikille Iisalmen kaupungin perhepäivähoitajille suunnatulla alkukyselyllä ja heistä valikoituneelle pienemmälle kohdejoukolle tehdyillä teemahaastatteluilla. Kehittämideoita nousi esiin erityisesti perhepäivähoitajille tekemässämme lomaketyyppisessä alkukyselyssä. Tuottamamme tieto auttaa perhepäivähoitajien työn kehittämisessä. Tutkimuksemme tulokset vahvistavat jo olemassa olevia käsityksiämme ja loivat uusia näkökulmia ryhmän toimintaan liittyvistä edistävistä ja estävistä tekijöistä. Tuloksista käy ilmi perhepäivähoitajien työhistorian aikana muodostuneita käsityksiä ryhmän toiminnasta ja ryhmäkokemusten tärkeydestä lasten tulevaisuudelle.

2 PERHEPÄIVÄHOITO VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAJANA

Perhepäivähoito on kuulunut osaksi suomalaista varhaiskasvatusta jo hyvin kauan. Vuosisatoja sitten lasten hoito ja kasvatusta hyväosaisissa perheissä siirrettiin kotiopettajattarien ja lastenhoitajien vastuulle. Maailma on muuttunut paljon, mutta silti tämä kuvastaa hyvin myös tämän päivän perhepäivähoitoa; lasten kasvatusta tapahtuu kodinomaisissa ympäristöissä, mutta kuitenkin jonkun muun kuin vanhempien toteuttamana. Viralliseksi päivähoitoon muodoksi perhepäivähoito muodostui vuonna 1973, kun Suomessa säädettiin päivähoitolaki. Perhepäivähoidosta on mainintoja myös aiemmissa virallisissa asiakirjoissa ja perhepäivähoidosta on tehty jopa opaskirjoja, kuten Mannerheimin Lastensuojeluliiton vuonna 1970 julkaisema *Perhepäivähoito*. Edelleen tuo päivähoitolaki ja asetus, joita myöhemmin on tietyiltä osin uudistettu, ovat perhepäivähoitajien tärkeitä ohjeita työn toteuttamisessa. Laki asettaa kaikelle päivähoitolle, siis myös perhepäivähoidolle tietyt tavoitteet, joiden mukaan hoitajien edellytetään toimivan. (Parrila 2002a, 13,16; Tikka 2007, 13–14.)

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia säättävää lakia lukuun ottamatta perhepäivähoitajien kelpoisuusvaatimuksia ei ole erikseen säädetty laissa. Monet kunnat kuitenkin vaativat perhepäivähoitajakurssia tai ammattitutkintoa kyseisessä ammatissa toimivalta. Koulutusta tarjoavat kunnat, ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset ja muut oppilaitokset. (Kivioja, Koskenrouta ja Valpola 1991, 47; Parrila 2002a, 23.) Perhepäivähoito ei perusteiltaan ja tavoitteiltaan poikkea muusta päivähoitosta ja se on osa varhaiskasvatuspalveluita (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 34).

Asetus lasten päivähoitosta määrittelee, että yhdellä perhepäivähoitajalla voi olla hoidossaan enintään neljä lasta, omat alle kouluikäiset lapset mukaan lukien. Tämän lisäksi samalla perhepäivähoitajalla voi olla yksi osapäiväinen esikouluikäinen tai koulunsa aloittanut lapsi. Kaikista tunnetuin perhepäivähoidon muoto on hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito. Tämän lisäksi on olemassa muita perhepäivähoidon muotoja, kuten ryhmäperhepäivähoito, kolmiperhehoito sekä muu lapsen kotona tapahtuva hoito. Ryhmäperhepäivähoito on näistä erilaisista perhepäivähoidon muodoista kaikkein uusin, mutta se on tavallisen perhepäivähoidon jälkeen kaikista käytetyin. (Asetus lasten päivähoitosta 239/1973, 8§; Parrila 2002a, 19–21.)

Kolmiperhepäivähoidossa lapsiryhmä muodostuu enintään neljästä alle kouluikäisestä lapsesta ja yhdestä osapäiväisestä lapsesta. Perhepäivähoitaja hoitaa lapsia sovittuina aikoina aina yhden lapsen kotona, joka on siis myös muiden lasten käytössä. Ryhmäperhepäivähoidossa kaksi perhepäivähoitajaa työskentelee yhdessä ja hoitaa korkeintaan kahdeksaa lasta ja kahta osapäivähoidossa olevaa lasta. Ryhmäperhepäivähoitoa voi harjoittaa myös kolme hoitajaa yhdessä, mutta yhdellä heistä täytyy olla päiväkodin työntekijäksi kelpaava koulutus. Tuolloin hoidettavia lapsia voi olla enintään 12 ja kolme osapäiväistä lasta. Ryhmäperhepäivähoito on yleensä kunnan järjestämässä tiloissa ja myös ruoka tuodaan usein valmiina, esimerkiksi läheisestä päiväkodista. Muunlaisessa lapsen kotona tapahtuvassa perhepäivähoidossa hoitaja hoitaa lapsia heidän kotonaan, yhdessä perheessä. Per-

heessä tulee olla vähintään kolme alle kouluikäistä lasta, paitsi silloin kun perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi. (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973, 8§; Parrila 2002a, 19–21.)

Perhepäivähoitajan työ on yksi tärkeä varhaiskasvatuksen työkenttä. Työ on vastuullista, sillä hoitaja toimii yleensä lasten kanssa yksin, omassa kodissaan tai lasten omassa kodissa ja on siten vastuussa esimerkiksi fyysisestä ja emotionaalisesta turvallisuudesta. Vaikka työtä tehdään pääsääntöisesti yksin, on perhepäivähoitajan silti hyvä omaksua hyvät vuorovaikutustaidot. Perhepäivähoitaja toimii työssään yhteistyössä perheiden ja vanhempien kanssa, kuten myös esiopetuksen, kerhojen, sosiaalityön ja muiden toimijoiden kanssa. (Opetushallitus 2013; Parrila 2002a, 27.)

Perhepäivähoitaja ohjaa lapsen kehitystä ja huolehtii lapsen tarvitsemasta hoivasta ja huolenpidosta. Työtehtäviä on laaja kirjo ja hoitajat joutuvat mukautumaan työpäivän aikana moniin eri rooleihin. Näin ollen perhepäivähoitajilta vaaditaan laajaa tietoperustaa. Perhepäivähoitajien tulee tietää muun muassa ravinto-opista ja lasten fysiologisesta kehityksestä. Perhepäivähoitaja toimii vastuullisena kasvattajana ja tukee vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Perhepäivähoitajien kasvatuskumppanuus koetaan vahvaksi, sillä hoitaja ja vanhemmat kohtaavat päivittäin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 33.) Hoitajan on tiedettävä myös erilaiset tukitoimet ja tunnettava palvelujärjestelmää varhaiskasvatukseen liittyen, voidakseen tarvittaessa ohjata vanhempia eri palveluiden pariin. Voidaan siis todeta, että perhepäivähoitajien ammatilliset vaatimukset ovat todella laajalle ulottuvat ja siksi heidän työtään pitää todella arvostaa. (Kivioja ym. 1991, 35, 47; Parrila 2002a, 27–28.)

Perhepäivähoitajien ammattitutkinnon näyttötutkintoon kuuluu yhdeksi osaksi kasvatustietoisuus (Opetushallitus 2006, 6). Parrila (2002b) viittaa perhepäivähoitoa käsittelevässä väitöskirjassaan Kiviseen ja Rinteeseen, joiden mukaan kasvatusalalla perinteisesti keskustellaan kasvatustietoisuudesta ja kuinka siinä yhdistyvät teoria ja käytäntö toimivat ammatillisuuden perustana. (Parrila 2002b, 150.) Kasvatustietoisuutta voidaan pitää tunnusmerkkinä kasvattajan ammatillisuuden kehittymiselle. Kasvatustietoisuus on kasvattajan näkemys kasvatuksesta ja sen tavoitteista, jotka heijastuvat kasvattajan toimintaan. Kasvatustietoisuuteen kuuluu oleellisesti tietämys ihmisen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä teorioista, sekä riittävä yhteiskunnallisten ilmiöiden ja asioiden tunteminen. (Kivioja ym. 1991, 26; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 27–28.)

Perhepäivähoitajien ammatillisen kasvatustietoisuuden kehittyminen on valtakunnallisesti yksi perhepäivähoidon haaste. Perhepäivähoitajien kasvatustietoisuutta tulisi kehittää niin, että perhepäivähoitajat pystyisivät erittelemään, perustelemaan ja arvioimaan omaa kasvatustoimintaansa. Tällöin perhepäivähoitajien olisi mahdollista päästä arkitietoa syvällisempään prosessointiin, kasvattajaroolin kehittymiseen. Kasvatustietoisuus ilmenee perhepäivähoitajien käytännön kasvatustyössä monin tavoin, kuten vuorovaikutuksessa lasten ja heidän vanhempiansa kanssa, erilaisten päivän toimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kasvatustietoisuus ilmenee myös kasvattajan käsityksissä itsestään kasvattajana ja oman työn tavoitteista ja niiden pohtimisesta. (Kivioja, ym. 1991, 26; Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 27–28.)

Varhaiskasvatuksen ohjauksen välineenä ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Nämä perusteet toimivat välineenä myös perhepäivähoitajille, sillä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kaikkia toimintamuotoja yhteiskunnan järjestämässä ja valvomassa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sisältävät yhteiskunnan järjestämän ja valvoman varhaiskasvatuksen tärkeimmät periaatteet ja painopisteet. Nämä ovat pohja varhaiskasvatussuunnitelman perusteille. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset on valtioneuvosto hyväksynyt periaatepäätöksellä vuonna 2008. (Stakes 2009, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa olevat asiat muodostavat kokonaisuuden, jotka edistävät lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista koko Suomen tasolla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on ohjata sisällöllistä kehittämistä, edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista ja mahdollistaa edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita. Lisäksi tavoitteina on lisätä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet lisäävät myös varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden ammatillista tietoisuutta, sekä moniammatillista yhteistyötä perheiden parissa tekevien tahojen kanssa. (Stakes, 2009 7–8.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään myös varhaiskasvatuksen arvopohjaa. Se perustuu keskeisiin kansainvälisiin sopimuksiin, säädöksiin ja muihin asiakirjoihin, jotka määrittelevät lapsen oikeuksia. Keskeisin näistä arvoista on ihmisarvo. Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmassa kasvattajalta edellytetään kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajien tulisi mahdollistaa hyvä ja myönteinen ilmapiiri, jossa lapset voisivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattajien tulisi myös vaalia lasten ystävyyssuhteita. (Stakes 2009, 12, 16,18.)

Kunnat tekevät myös omat varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden pohjana ovat valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtina ovat esimerkiksi kunnassa tehdyt lasta ja perhettä koskevat suunnitelmat, esiopetussuunnitelmat ja kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset. Näissä linjauksissa tai varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään millaisia seudullisia, alueellisia ja yksikkökohtaisia suunnitelmia kunnassa tehdään ja miten ne tarkistetaan. Kunnan oma varhaiskasvatussuunnitelma on keskeinen työväline työntekijöille ja lisäksi se on varhaiskasvatuksen ohjauksen väline kunnassa. (Stakes 2009, 43–44.)

Kunnan oman varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi jokainen yksikkö, esimerkiksi päiväkotit, laatii kunnan suunnitelmaa täydentävän varhaiskasvatussuunnitelman. Siinä kuvataan päiväkodin erityispiirteitä ja painotuksia. Toimintaa arvioidaan ja dokumentoidaan määräajoin. (Stakes 2009 43–44.) Myös Iisalmen kaupunki on tehnyt ohjatun perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelman, joka on kaikkien nähtävissä Iisalmen kaupungin internetsivuilla. Se on työstetty yhdessä kahden perhepäivähoidonohjaajan ja kolmen perhepäivähoitajan muodostamassa työryhmässä. (Iisalmen kaupunki 2014.)

3 RYHMÄÄN KUULUMINEN JA VUOROVAIKUTUS RYHMÄSSÄ

Erilaisiin ryhmiin kuuluminen on tuttua meille jokaiselle. Myös lapselle yhdessä toimiminen ja oppiminen ovat osa arkipäivää ja rakentavat samalla sosiaalista identiteettiä. (Lehtinen 2001, 81; Koivula 2010, 26.) Ryhmää on pyritty määrittelemään, mutta sen on todettu olevan vaikeaa. Yksimielisiä ryhmän määrittelyssä ollaan siitä, että vuorovaikutus kuuluu keskeisenä ryhmän ominaisuuksiin. Esimerkiksi Homans (1950) on määritellyt ryhmän siten, että ryhmä muodostuu joukosta ihmisiä silloin, kun he keskustelevat ja kommunikoivat toistuvasti toistensa kanssa. Ryhmän jäsenen tulee siis voida olla vuorovaikutuksessa toisten ryhmänjäsenten kanssa. (Kauppila 2005, 85.) Ihmissuhteet ja vuorovaikutus ovat arvokkaita ja välttämättömiä asioita yksilöksi kasvamisessa (Siltala 2013, 6). Tässä opinnäytetyössä ryhmä ymmärretäänkin joukoksi yksilöitä, jotka toimivat yhdessä ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Voimme kuulua hyvin erilaisiin ryhmiin ja ryhmät voivat olla hyvin erikokoisia. Voimme kuulua esimerkiksi työyhteisöön, harrasteryhmään ja ystäväporukkaan. Perhepäivähoidossa hoitolapset muodostavat oman pienryhmän. Hoitolapset ovat usein eri-ikäisiä ja ryhmässä on sekä tyttöjä että poikia. Ryhmässä voi olla osapäiväisiä lapsia ja kokopäiväisiä hoitolapsia. Perhepäivähoitaja on ryhmän toiminnassa keskeisessä roolissa – turvallisenä aikuisena, kasvattajana, ohjaajana ja ryhmän johtajana. Perhepäivähoitajalla on tärkeä tehtävä saada lapsiryhmästä toimiva, sillä kasvuyhteisö, jonka parissa lapsi varttuu, on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä. (Koivula 2013, 43.) Ryhmä tarjoaa erilaisia tietoja sekä tuntemuksia toisista ihmisistä, itsestä ja ympäristöstä. Ryhmässä lapset oppivat esimerkiksi kuuntelemisen taitoja ja itsensä ilmaisemisen taitoja. Ryhmässä saadaan ryhmäkokemuksia ja lapsuudessa saadut ryhmäkokemukset seuraavat elämän muihin ryhmiin. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 11–20.)

Ryhmään kuuluu oleellisesti myös ryhmädynamiikka. Kauppila (2005, 92) on todennut Lewiniin (1935) viitaten, että ryhmädynamiikaksi kutsutaan sitä kenttää, johon kuuluu ryhmän jäsenten keskinäinen jännite, motiivit, voimavarat, tunteet ja kiinnostukset. Suurin osa ryhmädynamiikasta vaikuttaa ja toimii näkymättömästi. Erilaisten ryhmäprosessien vaikutuksesta ryhmädynamiikka kehittyy. Voimia, jotka panevat dynamiikan liikkeelle, ovat impulssit, sosiaaliset ärsykkeet, tunnetilat ja ympäristö. Ryhmädynamiikkaan vaikuttavat muutokset ja muutostavara. (Kauppila 2005, 92.)

Ryhmädynamiikka säätelee monia ryhmän toimintoja. Vuorovaikutus ryhmässä ja ryhmädynamiikka saavat aikaan ryhmän sisäisten roolien syntyminen. (Kauppila 2005, 92–93.) Ryhmän jäsenten roolien syntyymiseen vaikuttavat usein ryhmäläisten ominaisuudet. Toinen lapsista on esimerkiksi hoitoryhmässä puheliaampi ja syttyy helpommin ideoihin, kun taas toinen lapsista on puolestaan hiljainen ja sivusta seuraaja. (Vänskä, Lahtinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 93.) Erilaiset roolit ja keskinäinen ryhmän vuorovaikutus tukevat ryhmän kahta perustehtävää, jotka ovat pitää huolta ryhmän yhteisten päämäärien saavuttamisesta ja ylläpitää riittävää kiinteyttä ryhmän koossa pysymiseksi (Kauppila 2005, 92–93).

Pienryhmissä jäsenet voivat olla tiiviisti tekemisissä toistensa kanssa. Pienryhmä määritellään muodostuvan kahdesta tai useammasta yksilöstä, joiden välillä on vuorovaikutusta. Jokainen ryhmän jäsen tiedostaa keskinäisen riippuvuutensa ryhmään ja heillä on yhteisiä päämääriä. He myös tiedostavat oman, sekä muiden kuulumisen ryhmään. (Johnsson & Johnsson, 1997 Kauppilan 2005, 58–86 mukaan.) Perhepäivähoidossa lapset muodostavat oman pienryhmän eli hoitoryhmän. Ryhmässä lapset saavat kokemuksia yhteisön jäsenyydestä ja hoitajan avustuksella lapset opettelevat monia sosiaalisen elämän taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja ja toisten ystävällistä kohtelua. (Kalliala 2012,164.)

Ryhmässä toimiessaan lapsella kehittyvät hänen sosiaaliset taitonsa. Lapsen herkkyyttä muiden lasten yhteistyöaloitteille pidetään myös osana sosiaalisia taitoja. Sosiaalinen kehitys tapahtuu samanaikaisesti lapsen muun kehityksen kanssa. Näitä kehityksen osa-alueita ovat ajattelutaidot, tunne-elämä ja persoonallisuuden kehitys sekä turvallisuuden tunteen vakiintuminen. Näillä kaikilla on vaikutusta lapsen vuorovaikutussuhteiden kehittymiseen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116–117.)

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan sosiaalisesti hyväksytyä ja opittua käyttäytymistä. Sosiaalisiin taitoihin kuuluvat tietyt vuorovaikutustaidot, joista sosiaalisesti taitava henkilö suoriutuu ongelmitta. Sopeutuakseen ryhmään lapsi tarvitsee sosiaalisia taitoja. Varhaiset kokemukset sosiaalisesta vuorovaikutuksesta luovat pohjan myöhemmin tapahtuvan kommunikoinnin oppimiselle. Lapset tarvitsevat onnistumisen kokemuksia muiden ikäistensä kanssa, sillä epäonnistuminen voi toistua. Sosiaaliset taidot kehittyvät kaikilla eri tahdissa, sillä sosiaalisten taitojen oppiminen on yhteydessä kielen oppimiseen sekä kommunikatiivisiin valmiuksiin. (Kauppila 2005, 125–126, 134–135.)

Kehittyäkseen lapsi tarvitsee alussa paljon aikuisen tukea, mutta asteittain hän alkaa huomata myös toiset lapset. Aikuisen merkitys lapselle on siis edelleen tärkeää, mutta hän alkaa hakeutua enemmän vertaistensa seuraan. Vertaisryhmässä lapset ohjaavat ja neuvovat toisiaan ja tätä voidaan havaita jo hyvin pienten lasten toiminnassa. Keskinäinen kommunikaatio on osoittautunut lapsille hyvin tärkeäksi. Lapset oppivat paljon erilaisia taitoja ja valmiuksia toisiltaan. Toiminnallisuuden ja osallisuuden kautta lapsi kehittyy toimivaksi jäseneksi yhteisössään. (Kronqvist 2006, 181.)

3.1 Lasten yhteisöllisyys

Ryhmällä ja yhteisöllä on paljon saman kaltaisuksia. Niihin molempiin kuuluvat vuorovaikutus jäsenten kesken, ja molemmilla voidaan nähdä olevan samat tavoitteet. (Pentti 2003, 174–175.) Näillä perusteilla tarkoitamme tässä opinnäytetyössä yhteisöllä ja ryhmällä samankaltaisia asioita. Yhteisöllisyys on kokemuksellista ja siitä syystä se on hyvin vaikeasti määriteltävissä. Yhteisöllisyyttä koetaan ilman muuta ryhmissä ja niiden toiminnassa. Ihmiselle on tyypillistä sosiaalisuus ja kiintymys erilaisiin ryhmiin ja paikkoihin. Ihminen on siis niin sanotusti laumaeläin ja eikä tule toimeen ilman yhteisöä, josta saa tukea, oli se sitten fyysistä tai henkistä. (Moilanen & Eilola 2013, 7-8.) Yhteisöllisyyden ajatellaan olevan eräänlainen ihanne tila, johon ihmiset elämässään pyrkivät. Eri yhteisöjen toiminta ja tavoitteet vaihtelevat, mutta kaikille yhteinen piirre on jäsenten välinen vuorovaikutus. McMillian (1976) määrittelee yhteisöllisyyden tunteeksi yhteen kuulumisesta. McMillianin mukaan

ryhmän jäsenillä on keskinäinen tunne siitä, että he ovat merkityksellisiä toinen toisilleen ja että he sitoutuvat yhdessä olemiseen. (Koivula 2010, 22–23; Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 47–49.)

Päivähoidossa lapset saavat ensimmäisiä kokemuksia siitä, millaista yhteisön jäsenenä oleminen on (Ikonen 2006, 149). Vertaisten kanssa yhdessä toimiminen ja sosiaalisten taitojen opetteleminen ovat olennainen osa lapsen arkea. Merja Koivula tutkii väitöskirjassaan *Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa 2010*, lasten yhteisöllisyyden kehittymistä. Tutkimuksen mukaan yhteisöllisyys päiväkotiryhmässä kehittyi varsin hitaasti, sillä ensimmäiset merkit yhteisöllisyydestä olivat havaittavissa vasta kolmen kuukauden kuluttua toimintakauden aloittamisesta. Syntyneen yhteisöllisyyden pystyi havaitsemaan yhteisestä toiminnasta, yhteisesti sovitusta toimintatavoista, aikaisemmista leikkikokemuksista, vuorovaikutuksesta sekä ystävytydestä.

Lasten ryhmän muotoutumisessa yhteinen toiminta on hyvin tärkeää, sillä se vahvistaa lasten tunnetta ryhmään kuulumisesta. Lisäksi yhteisöön kuuluminen on lapsille tärkeä tapa harjoitella välttämättömiä taitoja, joita tarvitaan myöhemmin yhteiskunnan jäsenenä toimimisessa. Lasten saadessa hullutella ryhmässä ja kannustaa toista, syntyy heille läheisyyden ja onnistumisen kokemuksia, joka puolestaan lujittaa heidän yhteisöllisyyttään. Turvallisessa ryhmässä lapset uskaltavat ilmaista tunteitaan ja olla omana itsenään. (Koivula 2013, 32; Marjanen ym. 2013, 47–49.) Yhteisöllisyyttä on tähän mennessä tutkittu varsin vähän. Tämä johtuu juuri määrittelyn haasteellisuudesta ja siitä, että yhteisöllisyyttä on vaikea havaita. Koemme yhteisöllisyyden yksilöinä eri tavoin ja siihen voi vaikuttaa esimerkiksi kulttuuri. Usein tutkimuksissa saatetaan mainita yhteisöllisyys, mutta sitä ei ole tutkimuksessa määritelty tai kuvattu tarkoin. (Koivula 2013, 20; Koivula 2010, 17.)

Lapsi oppii ryhmässä ja yhteisössä sosiaalisia taitoja, mutta kuuluminen ryhmään tukee myös lapsen psyykkistä kehitystä. Lapsi voi peilata omia ajatuksiaan ja tunteitaan ikätoverin kanssa ja saa parhaimmillaan kokemuksia nähdystä tulemisesta ja siitä, että hänestä pidetään. Mikäli lapsi kuitenkin jää ryhmästä ulkopuoliseksi, saa hän kokemuksen siitä, että hänestä ei pidetä ja hänestä ei välitetä. Lapsen tullessa torjutuksi ryhmässä hänelle syntyy kuva, että hänessä on jotain vikaa. Tämä taas murentaa lapsen minäkuva ja omanarvontuntoa. Lapsen jäädessä ryhmän ulkopuolelle hänelle ei synny tarpeeksi tilaisuuksia harjoitella omia vuorovaikutustaitoja. Mikäli lapselle syntyy useita torjutuksi tulemisen kokemuksia, hän voi ennen pitkää alkaa pelkäämään uusia pettymyksiä ja jää mieluummin sivuun, yksin. Tätä voidaan kutsua sosiaalisten tilanteiden peloksi, joka voi johtaa siihen, että koulussa lapsi välttelee ahdistavia tilanteita ja on esimerkiksi luvattomasti poissa koulusta. Tämä taas voi johtaa huonoon koulumenestykseen. (Pajamäki & Rautava 2013, 10–12.)

3.2 Ryhmäytymisen avulla kiinteäksi ryhmäksi

Mikäli ryhmä saavuttaisi tietyn kiinteyden, se edellyttää ryhmäytymistä. Ryhmäytymistä määritellään monin eri tavoin. Euroopan Unionin MAST-ryhmäytymisopas määrittelee ryhmäytymisen prosessiksi, jossa tärkeää on ryhmän jäsenten keskinäinen tunteminen, vuorovaikutus, viihtyminen ja myös luottamus. Prosessi vie aikaa ja edellyttää ryhmäläisten toisiinsa tutustumista. Ryhmäytyminen tähtää luottamukselliseen ilmapiiriin ja todelliseen yhteistoimintaan. Aalto kuvaa ryhmäytymistä kirjassaan

Ryppäästä Ryhmäksi (2000) samantyyppiseksi prosessiksi, jonka tuloksena ryhmän turvallisuus kasvaa vaiheittain. Turvallisessa ryhmässä yksilö on tietoinen hyväksytyksi tulemisesta ja pystyy olemaan oma itsensä. (Aalto 2000, 69–81.)

Ryhmäytyminen on oleellinen osa tekemäämme tutkimusta. Tutkimuksemme käsittelee lapsiryhmän ryhmäytymistä perhepäivähoidossa. Myös lapsista koostuvissa ryhmissä on havaittavissa eri ryhmän muotoutumisen vaiheita. Vähitellen jokainen lapsiryhmä muotoutuu omanlaiseksi kokonaisuudeksi. Se ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti, vaan ryhmäksi muodostuminen vaatii aikaa. Lapsille muodostuu omat roolit, joissa osa voi olla aktiivisia ja puheliaita, kun taas osa voi omaksua hiljaisen roolin. Lapset oppivat ryhmässä toisiltaan ja saavat kokemusta siitä, millaista ryhmän jäsenyys on. (Koivula 2010, 26–27.) Koko vuosi päivähoitossa voi mennä pilalle lapsilla, jos leikki ei lähde sujumaan toisten hoitolaisten kanssa (Kalliala 2012, 165).

Ryhmälle kehittyy oma ryhmäidentiteetti ryhmäytymisen ja ryhmän kiinteyden, eli koheesion ansiosta. Ryhmän tehtävät yleisellä tasolla voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa ryhmä pyrkii saavuttamaan ryhmän hyväksymiä toiminnallisia tai muita tavoitteita. Toisena ryhmän tavoitteena on säilyttää ryhmän kiinteyden. Kiinteyden on tärkeää, sillä se auttaa tavoitteiden saavuttamisessa. Se sitouttaa ryhmän tavoitteisiin ja toimintaan. Ryhmän kiinteyden merkitys voidaan nähdä positiivisena toiminnan tuloksissa ja toiminnan aikaansaannoksissa. (Kauppila 2005, 86.)

Ryhmäytyminen on siis prosessi ja se on jatkuvaa muutosta ryhmän kokonaistoiminnassa. Prosessi on edellytys ryhmän toiminnan onnistumiselle. (Jauhiainen & Eskola 1994, 81.) Ryhmälle on tyypillistä, että se alkaa, etenee aikansa ja yleensä loppuu. Ryhmän vaiheita kutsutaan ryhmän kehitysvaiheiksi eli ryhmäytymiseksi. Tutkijoiden mielestä ryhmän kulkuun sisältyy erilaisia vaiheita, joiden kautta ryhmä etenee. Vaiheita on nimetty ja jaoteltu eri tavoin. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 24.) Näitä erilaisia vaiheita on viisi, jotka ovat seuraavat: ryhmän muotoutumisvaihe, kuohunta- eli konfliktivaihe, yhteistoiminnan syntymisen vaihe, kypsän toiminnan vaihe ja ryhmän hajoaminen. On kuitenkin mahdollista, etteivät nämä vaiheet välttämättä päde yhtä selkeänä kaikissa ryhmätilanteissa. (Kauppila 2005, 97–99.)

Ryhmän muotoutumisvaiheessa ryhmän jäsenet ovat toisiaan kohtaan varovaisia, etäisiä ja he tarkkailevat toisiaan. Ryhmän jäsenet eivät toimi vielä yhtenä ryhmänä. (Kauppila 2005, 97.) Ryhmään ei ole vielä saavuttanut me-henkeä, vaan ryhmässä ollaan yksilöitä (Vänskä ym. 2011, 90). Tässä ryhmän kehitysvaiheessa ryhmä ei ole selvillä tavoitteistaan, normeistaan eikä siitä, miten roolit muodostuvat ryhmässä. Ryhmän jäsenet tarkkailevat tilannetta ja keskustelun aiheet ovat usein yleisellä tasolla. Jäsenet etsivät omaa paikkaansa ryhmässä. Ryhmäytyessä jäsenille alkaa kehittyä rooleja. On huomattu, että ryhmäytyminen edistyy nopeammin, jos ryhmällä on valmiiksi johtaja tai ohjaaja. (Kauppila 2005, 97.)

Toista vaihetta kutsutaan kuohunta- eli konfliktivaiheeksi. Kuohuntavaiheessa syntyvät keskeiset roolit. Ryhmän jäsenten erilaiset näkemykset ja erilaisuus voi tuoda ongelmia ryhmään. Tässä vaiheessa jäsenet voivat klikkiytyä ryhmän sisällä pienemmiksi sirpaleryhmiksi. Ryhmä ei ole vielä ke-

hittynyt ratkomaan ristiriitoja ja konfliktivaiheeseen joutuneilla ryhmän jäsenillä voi olla erimielisyyksiä, jotka häiritsevät ryhmän toimintaa. (Kauppila 2005, 97–98.) Ryhmän ilmapiirissä on aistittavissa siis enemmän negatiivisia kuin positiivisia tunteita. Ilmapiiristä voi aistia esimerkiksi riidan, kateuden ja turhautumisen tunteita. (Vänskä ym. 20011, 90.)

Kolmannessa vaiheessa eli yhteistoiminnan syntymisen vaiheessa, kehittyy ryhmän sisäinen yhteenkuuluvuus, jolloin voidaan puhua ryhmätunteesta. Ryhmän vakiintumista auttaa ryhmien roolien, sääntöjen ja normien löytäminen. Tässä vaiheessa ryhmä elää rakentavan toiminnan kautta. Ryhmäläiset tietävät toiminnan tavoitteet ja oivaltavat omat tehtävänsä ja paikkansa ryhmässä. Lisäksi vuorovaikutus on ryhmässä toimivaa ja ryhmän jäsenet voivat ilmaista itseään paremmin. Tässä vaiheessa ryhmässä kuitenkin vältetään vielä ristiriitoja. (Kauppila 2005, 98.) Ryhmässä on kuitenkin aistittavissa enemmän positiivisia kuin negatiivisia tunteita (Vänskä ym. 2011, 91).

Neljännessä, kypsän toiminnan vaiheessa, ryhmän jäsenten roolit ovat muotoutuneet ja toiminta on vakiintunut. Tässä vaiheessa ryhmä alkaa siis toimia ryhmänä. (Kauppila 2005, 99.) Ryhmä toimii tällöin usein melko itseohjautuvasti ja tarvitsee vähemmän ohjaajan neuvontaa (Vänskä ym. 2011, 91). Ristiriidat pystytään kypsän toiminnan vaiheessa ratkomaan siten, ettei niistä aiheudu merkittäviä ongelmia. Lisäksi yhteiset myönteiset saavutukset lisäävät ryhmän jäsenten tyytyväisyyttä. Vuorovaikutus jäsenten välillä toimii ja ryhmä voi toteuttaa annettuja tehtäviä. (Kauppila 2005, 99.)

Viimeinen vaihe on ryhmän hajoaminen. Ryhmän hajoaminen on monissa ryhmissä luonnollista ja siihen on varauduttu. Esimerkiksi päivähoitossa toimintakausi päättyy ja osa lapsista lähtee seuraavana vuonna esikouluun, kouluun tai toiseen paikkaan hoitoon. Tällöin jäsenten eroaminen ryhmän hajaantuessa on usein helppoa. Joskus ystävyysuhteet voivat jatkua ja voi syntyä pienempiä ryhmiä, jotka kokoontuvat ja tapaavat myöhemmin. Joillekin ryhmän jäsenille ryhmän hajoaminen voi olla ahdistavaa ja tilanne voi olla vaikea. (Kauppila 2005, 99.)

4 RYHMÄN OHJAAMINEN

Lapsiryhmässä korostuu aikuisen merkitys ja hänellä on suuri rooli myös ryhmäytymisprosessissa. Aikuisen eli kasvattajan tulisi varmistaa, että lapsella on ryhmässä turvallinen olo, sillä hän voi vaikuttaa siihen, miten ryhmä toimii. Kasvattaja on ryhmänsä johtaja, joka voi ehkäistä ryhmästä pois sulkemista ja kiusaamista. Mikäli lapsi ei koe kuuluvansa hoitoryhmään, hänen on vaikea osallistua ryhmän toimintaa, kuten leikkiin. On siis tärkeää, että kasvattaja on mukana lasten ryhmässä seuraten ja ohjaten tiiviisti ryhmän toimintaa. (Pajamäki & Rautava 2013, 13–14.)

Peruselementeiksi ohjaamisessa voidaan nimetä yksilöiden- ja ryhmien ohjaamistaidot, itsetuntemus, taito kohdata erilaisia ihmisiä, vuorovaikutustaidot, suunnittelukyky ja kyky arvioida omaa toimintaa. Ohjaamisen taitoja voisi siis pitää hyödyllisinä kaikille, sillä niitä voi käyttää eri ammattien lisäksi myös elämässä yleensä. Ohjaajan taitojen peruskivenä voidaan pitää itsetuntemusta ja itsensä kehittämisen taitoa. (Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 7–12.)

Ohjaajuutta terminä voi olla vaikea määritellä. Ohjaaminen on yksilöllistä toimintaa ja ohjaajuuden voi jokainen ohjaaja määritellä eri tavalla. Toiselle ohjaaminen voi tarkoittaa yksittäistä tuokiota, joka vedetään tietylle ryhmälle, kun taas toiselle ohjaaminen voi tarkoittaa kokonaisvaltaista kasvatustyötä. Ohjaajuus määrittyykin yksilön silloisen kokemuksen pohjalta. Ohjaaja kasvaa ja kehittyy koko ajan kokemusten karttuessa. Ammatillinen ohjaajuus vaatii jatkuvaa kasvua omassa ohjaajuudessaan. Ohjaajat ovat erilaisia toisiinsa nähden, niin kuin kaikki ihmisetkin. Ohjaajan toimintaan vaikuttaa hänen oma persoonallisuutensa ja siksi puhutaan persoonan käyttämisestä työvälineenä. Tietynlaiset persoonallisuuden piirteet voivat siis olla hyödyksi ohjaajuudessa, mutta se ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että tietynlainen ihminen olisi hyvä ohjaaja. Muiden ohjaajien tyyliä seuraamalla voi poimia omaan ohjaamiseen piirteitä, jotka on havainnut hyviksi. (Kalliola ym. 2010, 7–11, 72–73.)

Se, minkä muotoista ohjaaminen on, määrittyy yleensä ympäristön ja kohderyhmän mukaan. Lähestymme opinnäytetyössämme ohjaamista kokonaisvaltaisena toimintana, enemmän kuin yksittäisten tuokioiden ohjaamisena. Kokonaisvaltaisella ohjaamisella tarkoitimme lähestymistapaa, jossa ohjaajuuteen sisältyy kohtaaminen, keskustelu, kuuntelu, läsnäolo ja kasvatuksellinen tuki. Lasten kanssa työskennellessä kasvatuksellisuus on olennaista. Erilaiset ohjaustilanteet voivat olla suunnitelmallisia ja tavoitteellisia tuokioita. Toiminnalle asetetaan tavoite ja suunnitellaan ohjaustilanne sen mukaisesti. Tavoitteet voivat olla joko ohjaajan itsensä asettamia, tai ne voivat olla asetettu valmiiksi ulkopuolelta. Ohjaustilanne määrytyy tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien mukaan. (Kettunen, Laitinen-Väänänen, Mäkelä & Vänskä 2011, 19.) Ohjaustilanne voi syntyä myös suunnittelematta esimerkiksi asiakkaan toiveesta (Kalliola ym. 2010, 8–13).

Lapsiryhmän ohjaamisessa painotetaan yhä enemmän lapsilähtöisyyttä. Varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehityksen alkaessa 1960-luvulla lapsilähtöisyys oli sen keskeisiä ydinajatuksia. Varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattiin, että lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kiinnostusten kohteiden huomioimi-

nen on ensiarvoisen tärkeää. Mikkolan ja Nivalaisen (2009, 14–15) mukaan tämä ihanteellinen ajatus ja käytäntö ovat erkaantuneet toisistaan. Heidän mukaansa päivähoitossa toteutetaan kasvatusta ja opetussuunnitelmia ja erilaisia tietoja ja taitoja. Puhe lapsilähtöisyydestä on vain näennäistä. Lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen jätetään yksittäisen työntekijän taitojen varaan. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa tulisi ottaa huomioon jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet hänen elämässään, sen sijaan että heitä opetetaan käyttämään teknisiä laitteita tai tunnistamaan Suomen kansalliseläimet.

Nykyajan tuomat elämäntapamuutokset vaikuttavat lapseen ja heidän tarpeisiinsa. Avioerot ovat yleistyneet ja niiden vaikutus lapseen on suuri. Käytännössä avioeron vaikutus on se, että lapsi kasvaa yhden vanhemman kanssa tai matkustaa toisen vanhemman luona toistuvasti. Lapsen sosiaaliset verkostot ja ihmissuhteet muuttuvat hänen tahtomattaan. Urapainotteinen vanhempi on yhä vähemmän läsnä lapsensa kasvatuksessa. Esimerkiksi tällaisissa tilanteissa on lapsen tarpeista lähtevällä kasvatuksella suuri rooli lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 15.) Lapsilähtöisessä kasvatuksessa on pääasiallisesti tarkoitus kunnioittaa jokaisen lapsen yksilöllisyyttä, ilman, että heitä yritetään sovittaa tiettyihin muotteihin. On ymmärrettävä lapsen ainutkertaisia tarpeita ja kiinnostuksenkohteita samanarvoisina. Yksilön kunnioittaminen voi johtaa myös tasa-arvoisen kasvatuksen parantumiseen. (Hytönen 2008, 19–20.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää perhepäivähoidon tehtävälueella ja toiminnan kehittämisessä. Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä oli selvittää Iisalmen kaupungin perhepäivähoitajien käsityksiä lapsiryhmän toiminnasta ja ryhmäytymisestä. Laadimme tutkimustamme varten tutkimuskysymykset, joiden avulla haimme vastauksia tutkimustehtäväämme. Tutkimuskysymyksiä oli kaksi ja ne olivat seuraavat:

1. Mitkä tekijät ovat yhteydessä perhepäivähoitajien lapsiryhmän toimintaan?
2. Millaista hyötyä on ryhmäytymisestä perhepäivähoitajien mielestä?

Tutkimusta varten anoimme tutkimuslupaa Iisalmen kaupungin päivähoidon johtajalta. Päivähoidon johtaja myönsi tutkimusluvan ennen työsuunnitelman valmistumista, sillä toteutimme opinnäytetyömme kuuluvan alkukyselyn jo syyskuussa 2013. Kuviossa 1 esittelemme tiivistetysti opinnäytetyönprosessin kuvauksen.

KUVIO 1. Opinnäytetyönprosessin kuvaus

5.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Valitsimme tutkimuksen lähestymistavaksi kvalitatiivisen tutkimuksen, jossa oli piirteitä myös kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Tutkimuksemme eteni siten, että kvalitatiivista vaihetta edelsi kvantitatiivinen vaihe. Mielestämme kvalitatiivinen tutkimus sopi hyvin opinnäytetyömme tutkimusmenetel-

mäksi, koska Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 157) määrittelevät kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohdan olevan todellisen elämän kuvaaminen. Todellisen elämän kuvaamiseen sisältyy ajatus, että on monenlaisia todellisuuksia. Tutkimuksessamme teimme teemahaastatteluita, joissa perhepäivähoitajat pääsivät kertomaan todellisesti työnsä arjesta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on, että kohdetta tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Lisäksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään paljastamaan tai löytämään tosiasioita, enemmän kuin todennetaan jo olemassa olevia väittämiä. Kuitenkin ennen kvalitatiivista vaihetta toteutimme alkukyselyn, jossa käytimme kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Näitä kahta menetelmää voidaan käyttää rinnakkain, sillä ne täydentävät toisiaan. Kvantitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä esimerkiksi johtopäätökset aiemmista tutkimuksista, käsitteiden määrittely ja aineiston numeraalinen ja tilastollinen esittäminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 157.) Alkukyselyssä saimme tietoa, joka oli luontevaa esittää numeraalisesti ja tilastollisesti.

5.2 Alkukysely perhepäivähoitajille

Käytimme opinnäytetyössämme tutkimusmenetelmänä alkukyselyä (liite 1), jolla halusimme saada tietoa ja ymmärrystä perhepäivähoitajien työstä. Tämä loi tutkimuksellemme pohjaa, sillä opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa meillä ei ollut vielä tarkkaa aiheajausta. Kyselyssä vastaajille esitetyt kysymykset tulee olla samassa muodossa kaikilla vastaajilla. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi haluttaessa saada selville minkälainen työkokemus vastaajilla on, tätä tulisi kysyä kaikilta täsmälleen samalla tavalla. Kyselyn etu on siinä, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, kenties lyhyessäkin ajassa. (Hirsjärvi ym. 2007, 188, 190.) Kyselyn yksi haitta on puolestaan se, että vastaaja ei välttämättä ole kyselyn laatijan kanssa samalla aaltopituudella ja ei ymmärrä vastauksia, vastaaja ymmärtää kysymyksen väärin tai ei suhtaudu kyselyyn vakavasti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35.)

Toteutimme alkukyselyn Webropol-ohjelmalla, josta tulostimme paperiset kyselylomakkeet vastaajille. Perhepäivähoitajat pääsivät vastaamaan paperisiin kyselylomakkeisiin perhepäivähoitajien ohjausillassa 30.9.2013. Ohjausilloissa keskustellaan perhepäivähoitajien työhön liittyvistä asioista. Ohjausillassa voidaan käsitellä muita ajankohtaisia alaan liittyviä asioita ja ilta voi olla myös enemmän koulutustyyppinen. Ohjausiltoihin kutsutaan kaikki perhepäivähoitajat, joten he pääsevät tapaamaan toisiaan ja saavat tätä kautta vertaistukea. (Huotari 20.11.2014) Kaikilla ohjausiltaan saapuneilla perhepäivähoitajilla oli mahdollisuus osallistua kyselyyn. Saimme 34 täytettyä kyselylomaketta. Suurin osa (31) vastaajista oli perhepäivähoitajia, jotka hoitivat lapsia yksin, omassa kodissaan, mutta vastaajien joukossa oli myös ryhmäperhepäivähoitajia. Ryhmäperhepäivähoitajat, jotka työskentelivät hoitajina samassa ryhmässä, vastasivat yhdessä yhteen lomakkeeseen. Näitä ryhmäperhepäivähoitajien yhteisesti täyttämiä lomakkeita kertyi kolme kappaletta. Kyselylomakkeet olivat kuitenkin samat niin yksin työskenteleville perhepäivähoitajille kuin ryhmäperhepäivähoitajillekin.

Tulostimme kyselylomakkeet Webropolille, sillä ohjausillassa oli paljon perhepäivähoitajien ja kyselyn sähköinen täyttäminen illan aikana olisi ollut aikaa vievää. Perhepäivähoitajat eivät ole myöskään ak-

tiivisia sähköpostin käyttäjiä, joten pois suljimme kyselyn lähettämisen sähköpostilla. Saatuamme perhepäivähoitajien paperiset vastaukset, syötimme jokaisen vastauksen Webropol-ohjelmaan. Vastauksen syöttäminen Webropol-ohjelmaan oli työlästä, mutta koimme, että Webropol-ohjelmassa oli helppo analysoida ja käsitellä vastauksia. Webropol-ohjelma loi meille yhteenvetoja eri vastauksista. Näiden yhteenvetojen pohjalta teimme tutkimuksemme tuloksia ja johtopäätöksiä.

Tekemässämme alkukyselyssä vastaajat kertoivat omista taustoistaan ja sen hetkisistä lapsiryhmis-tään. Kyselyllä saimme selville myös sen, millaisia kehittämissideoita perhepäivähoitajilla oli ja koki-vatko he tarvitsevan lisää tukea, ohjausta tai työmenetelmiä lasten ryhmäytymisen edistämiseksi. Alkukyselyn jälkeen aiheemme tarkentui ja saimme kyselystä paljon apua teemahaastattelurungon suunnitteluun. Alkukyselyllä pystyimme rajaamaan ja tarkentamaan teemahaastattelurunkoa. Alku-kyselyssä aiheet olivat laajempia kuin teemahaastatteluissa. Alkukyselyn tulosten perusteella pys-tyimme rajaamaan ja keskittymään teemahaastatteluissa vain niihin teemoihin, jotka olivat keskeisiä tutkimustehtävämme ja -kysymysten kannalta. Koemme, että alkukyselyllä saimme paljon sellaista tietoa, jota emme olisi saaneet teemahaastatteluista. Ajattelemme kuitenkin, että pelkkä alkukysely ei olisi ollut riittävä aineisto opinnäytetyössämme. Koimme, että emme olisi saaneet pelkällä alku-kyselyllä riittävän luotettavaa ja laajaa katsausta perhepäivähoitajien lapsiryhmän toimintaan liitty-vistä tekijöistä. Alkukysely ja teemahaastattelu tukivat mielestämme hyvin toisiaan.

5.3 Teemahaastattelu aineiston keruu menetelmänä

Yksi aineiston hankintamenetelmä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on haastattelu. Haastattelun etu muihin tiedonkeruumuotoihin verrattaessa on siinä, että haastattelussa aineiston keruuta voidaan säädellä jouhevasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Haastattelussa on esimerkiksi mahdollista säädellä aiheiden järjestystä ja on suuremmat mahdollisuudet tulkita vastauksia, kuin esimerkiksi kirjallisissa postikyselyissä. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.) Usein haastattelu kuitenkin vaatii haastattelijalta taitoa ja kokemusta. Lisäksi haastattelut vievät tutkimuksen tekijältä paljon aikaa, sillä ennen varsinaista haastattelua täytyy etsiä haastateltavat ja sopia heidän kanssaan aikataulut. Myös haastatteluiden litterointi vie tutkijalta paljon aikaa, jos hän toteuttaa litteroinnin itse. Aineiston analysointi voi olla haasteellista, sillä haastatteluaineisto on yleensä hyvin vapaamuotoista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35.) Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto (Hirsjärvi ym. 2007, 203).

Jätimme perhepäivähoitajien ohjausillassa perhepäivähoidonohjaajalle lomakkeen, johon perhepäivähoitajat pystyivät ilmoittautumaan vapaaehtoisiksi haastatteluihin. Pyrimme saamaan haastatteluihin mahdollisimman monipuolisen osallistujajoukon, josta löytyy eri-ikäisiä, eri koulutustaustaisia, erikokoisten ryhmien hoitajia ja eri alueilla toimivia perhepäivähoitajia. Lomakkeelle ilmoittautui yhteensä kuusi vapaaehtoista perhepäivähoitajaa, joista haastattelimme kaikki, sillä koimme että kuusi haastattelua on sopiva määrä tutkimuksellemme. Teemahaastattelut pidimme joulukuussa 2013. Haastattelut kestivät neljästäkymmenestä minuutista tuntiin ja varttiin. Haastattelut olivat hoitajien kotona perhepäivähoitajalle sopivaan ajankohtaan. Teemahaastattelulle ominaiseen tapaan meillä ei ollut tarkkoja kysymyksiä vaan olimme laatineet teemat, koska teemahaastattelun on tarkoitus olla avoin ja keskusteleva (liite 2) (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Ennen opinnäytetyötä meillä oli hyvin vähän kokemusta haastatteluista. Lisäksi totesimme, että haastattelut aikataulujen sopimisine ja litterointeineen vievät paljon aikaa. Koimme kuitenkin, että teemahaastattelu oli meidän tutkimuksellemme paras vaihtoehto. Haastattelutilanteessa haastateltava sai kertoa asioistaan hyvin vapaasti. Tutkimuksemme haastatteluissa perhepäivähoitajat pääsivät kertomaan omin sanoin omasta ohjaamisestaan ja käsityksistään ryhmätoiminnasta. Mikäli he olisivat kertoneet edellä mainituista asioista kyselylomakkeella, vastaukset olisivat voineet olla suppeampia. Koimme haastattelun parhaaksi vaihtoehdoksi siksi, että halusimme tutkittavaan aiheeseen vastauksia laajemmassa kontekstissa kuin muutamalla sanalla kuvailtuna. Haastatteluissa pystyimme myös selvittämään kysymyksiä ja esittämään lisäkysymyksiä, mikäli haastateltavan vastaus oli suppea tai hän ei vastannut itse kysymykseen. Lisäksi haastatteluissa saimme perhepäivähoitajilta paljon käytännön esimerkkejä, jotka olivat hyödyllisiä tuloksia tulkittaessa.

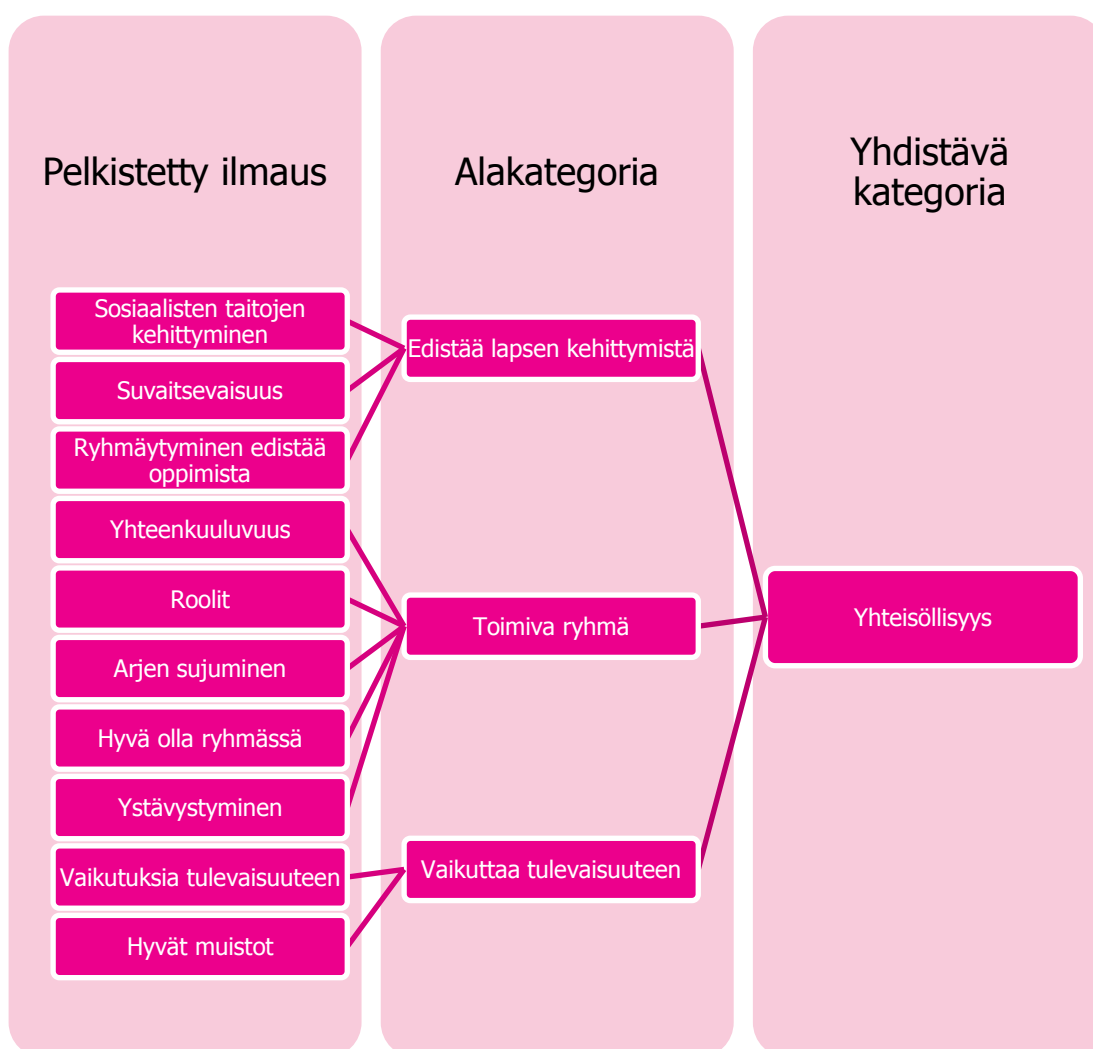
Valmistauduimme haastatteluun etukäteen opettelemalla sanelukoneiden käyttöä. Lisäksi laadimme teemat ja rungon haastattelulle (liite 2) (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 203). Teemat pohjautuivat tutkimuskysymyksiimme ja alkukyselystä saamiimme tuloksiin. Ensimmäisessä teemassa kävimme läpi perhepäivähoitajan taustaa koulutuksesta ja työhistoriasta. Lisäksi perhepäivähoitaja kertoi työpäivästään. Toisena teemana oli ohjaaminen. Tässä teemassa perhepäivähoitaja sai kertoa omasta roolistaan hoitajana, kuinka ryhmäytyminen ilmenee, millaisia menetelmiä hoitaja käyttää, ohjaamisessa tulevia haasteita, arjen tuomia muutoksia ja kuinka ohjaamiseen vaikuttaa mahdolliset omat lapset, erityistä tukea tarvitsevat lapset, esikoululaiset tai osapäiväiset lapset.

Kolmannessa teemassa aiheena oli mitkä tekijät edistävät tai estävät ryhmän toimintaa ja ryhmäytymistä. Perhepäivähoitajat kertoivat esimerkiksi kuinka eri-ikäisyys, sisarukset, ykköslapset tai sukupuolet vaikuttavat ryhmän toimintaan ja muotoutumiseen. Kysyimme myös asumismuodon tai alueen vaikutusta ryhmän toimintaan. Neljäntenä teemana haastattelussa oli tuki ja tuen tarve. Hoitajilla oli mahdollisuus kertoa tämän teeman kohdalla saamansa tuen määrästä ja keneltä he saavat tukea työhönsä. Haastattelun loppuksi, viimeisenä teemana, oli perhepäivähoitajan oma näkemys ryhmästä ja ryhmäytymisen tarpeellisuudesta. Perhepäivähoitajat määrittelivät millainen on hyvä tai toimiva ryhmä. Lisäksi he määrittelivät, mistä tunnistaa toimivan ryhmän. Perhepäivähoitajat kertoivat näkemyksiään ryhmäytymisestä ja sen tarpeellisuudesta.

5.4 Aineiston analyysi

Haastatteluiden jälkeen litteroimme haastattelut. Haastatteluita oli kuusi, joten saimme jaettua litteroinnit tasan niin, että jokainen sai litteroitavaksi kaksi haastattelua. Huomasimme kuitenkin, että litterointi on hidasta ja kuuden haastattelun litterointi vei paljon enemmän aikaa, kuin olimme kuvitelleet. Emme halunneet kuitenkaan heikentää tutkimuksen luotettavuutta, joten teimme huolellisesti ja rauhallisesti litteroinnit alusta loppuun samoilla säännöillä. Litteroimme haastattelut sanasta sanaan, mutta mikäli välissä oli jotakin semmoista, mikä ei liittynyt aiheeseemme, jätimme ne litteroinnin ulkopuolelle. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 185.) Litteroituja A4-sivuisia haastatteluja meille kertyi yhteensä 63 sivua fontin ollessa Calibri 11 ja riviväli 1.

Litteroinnin jälkeen ryhdyimme tekemään sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä teimme aineistosta lähtevän analyysiprosessin eli induktiivisen sisällönanalyysin. Kuviossa 2 havainnollistamme aineistomme pelkistämisen prosessia. Ensin pelkistimme aineistoa etsimällä tutkimuskysymyksiimme liittyviä ilmaisuja. Tämän jälkeen ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset yhteen yhtäläisyyksien mukaan. Pelkistettyjen ilmauksien jälkeen muodostimme ryhmistä alakategorioita. Alakategorioiden jälkeen yhdistelimme saman sisältöiset kategoriat toisiinsa ja muodostimme yläkategorioita. Yläkategorioille annoimme nimet, jotka kuvasivat sen sisältöä. (Ks. Kyngäs & Vanhanen 1999). Sisällönanalyysin jälkeen aloimme tehdä johtopäätöksiä. Keskeistä oli löytää tutkimuskysymyksiin vastaukset. Johtopäätösten teon jälkeen aloimme kirjoittaa lopullista raporttia.

KUVIO 2. Esimerkki aineiston pelkistämisestä, aiheesta ryhmäytymisen hyöty lapsen kasvu ja kehitykselle.

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimukseen liittyy eettisiä pohdintoja. Ihmistieteessä eettisiä kysymyksiä tulee pohtia tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimmät eettiset periaatteet ovat in-

formointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seurauksien miettiminen ja yksityisyydestä huolehtiminen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 19–20.) Pyrimme noudattamaan näitä eettisiä periaatteita koko tutkimuksen ajan. Alkukyselyt olivat nimettömiä ja niissä ei ollut merkittäviä henkilötietoja. Säilytimme haastatteluiden ja alkukyselyiden aineistoja omissa kodeissamme. Kun tarvittavat raportoinnit oli tehty, tuhosimme aineiston silppurilla.

Informointiin perustuvalla suostumuksella tarkoitetaan sitä, että haastateltava on antanut suostumuksen asianmukaisen informaation pohjalta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20). Ohjauksissa perhepäivähoitajilla oli mahdollisuus ilmoittaa halukkuutensa teemahaastatteluun. Myös ohjauksissa pidetty alkukysely oli vapaaehtoinen. Ennen kyselyn aloittamista kerroimme, kuinka käsittelemme lomakkeet sekä mihin tarkoitukseen käytämme lomakkeiden vastauksia. Kerroimme myös jokaisen teemahaastattelun aluksi tutkimuksestamme, sekä vastasimme haastateltavien mahdollisiin kysymyksiin. Kerroimme myös, että osallistuminen on vapaaehtoista. Lisäksi pyysimme ennen haastattelun alkua suullisen luvan haastatteluiden nauhoittamiseen.

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu myös keskeisessä osassa luotettavuuden arviointi. Luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita (Tuomi & Sarajärvi 2011, 140). Haastatteluaineiston kohdalla laatua tulisi tarkkailla tutkimuksen eri vaiheissa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184), sillä myöhemmin, luotettavuuden parantaminen on mahdotonta (Kananen 2010, 69).

Tutkimuksen laadukkuutta voidaan tavoitella tekemällä hyvä haastattelurunko. Tärkeää on miettiä ennalta, miten teemoja voidaan syventää ja onko vaihtoehtoisia lisäkysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184.) Pohdimme haastattelun teemat etukäteen ja lisäksi pohdimme teemojen alle muistisanoja, jotta kaikissa haastatteluissa käytäisiin läpi samanlaisia asioita. Teimme haastattelut siten, että kolmesta oppinäytetyön tekijästä kaksi oli vuorollaan haastattelemassa perhepäivähoitajaa. Koimme, että kaksi haastattelijaa oli haastateltavalle mukavampi kuin se, että haastattelutilanteessa olisi ollut kolme haastattelijaa. Tämän takia kävimme keskenämme etukäteen läpi teemahaastattelun runkoa ja keskustelimme, mitkä asiat ovat tärkeitä ja kuinka haastatteluissa toimitaan.

Toteutimme kuusi teemahaastattelua. Saimme monipuolisen vastaajajoukon, koska perhepäivähoitajat olivat eri-ikäisiä, eri koulutuksilla työskenteleviä ja eri alueilla asuvia. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Huolehdimme myös tutkimuksen laadusta siten, että tekninen välineistö oli kunnossa. Mukanamme oli sanelukone sekä varaparistoja. Lisäksi testasimme sanelukonetta ennen haastattelua, että se toimi ja kaikki säädöt olivat kohdallaan. Valmistauduimme myös haastatteluun ottamalla mukaan teemahaastattelurungon, sekä varalta muistiinpanovälineitä. Pyrimme litteroimaan haastattelut mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen, koska se parantaa haastattelun luotettavuutta. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 184.) Huolehdimme myös koko ajan haastateltavien yksityisyydestä. Jätimme litteroinnin ulkopuolelle esimerkiksi haastatteluissa ilmenneet lasten nimet tai kollegoiden nimet. Lisäksi emme paljastaneet haastateltavien hoitajien asuinalueita (ks. Tuomi & Sarajärvi 2011, 140–141).

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa kuvailemme tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten pohjalta. Käytimme sisällön analyysissä apuna Kyngäksen ja Vanhasen (1999) artikkelia Sisällön analyysi. Hyödynsimme tulosten esittämisessä haastateltavien suoria lainauksia litteroidusta aineistosta. Tämän lisäksi teimme havainnollistavia kuvioita. Käsitlemme ensin tekijöitä, jotka ovat yhteydessä perhepäivähoitajien lapsiryhmän toimintaan. Tämän jälkeen käsitlemme hyötyjä, joita ryhmäytymisestä on perhepäivähoitajien mielestä.

6.1 Ryhmän toimintaa edistävät ja estävät tekijät

Päivähoidossa lapsiryhmien toimintaan ja ryhmäytymiseen vaikuttavat monet asiat. Haastateltavien kokemukset ryhmän toimintaan vaikuttavista tekijöistä olivat pääosin yhteneviä ja lähtöisin lapsien ominaisuuksista. Tutkimuksessamme selvisi, että vastaajat kuvailivat useita tekijöitä sekä ryhmän toimintaa edistäviksi että estäviksi tekijöiksi. Suurin osa tekijöistä oli kuitenkin sellaisia, jotka luokiteltiin tilanteesta riippuvaisiksi sen suhteen, ovatko ne ryhmäytymistä ja ryhmän toimintaa edistäviä vai estäviä tekijöitä. Havainnollistamme ryhmän toimintaan liittyviä tekijöitä kuviossa 3. Käsitlemme seuraavassa ensin edistävät tekijät, tämän jälkeen estävät tekijät ja lopuksi tekijät jotka voivat olla ryhmän toimintaa edistäviä tai estäviä.

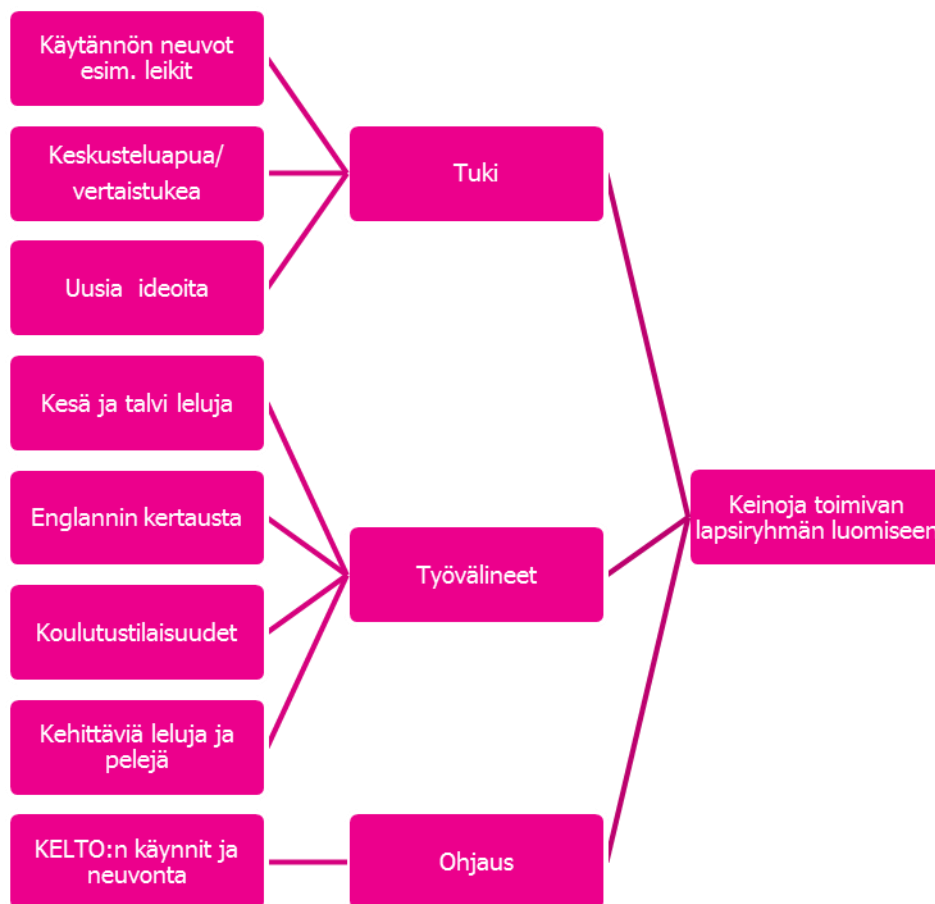

KUVIO 3. Ryhmän toimintaan liittyvät tekijät.

Selkeästi ryhmän toimintaan positiivisesti vaikuttavia tekijöitä olivat lasten välinen vuorovaikutus, kasvatuskumppanuus, ohjaajan vaikutus, tuen saaminen sekä fyysisenä tekijänä asumisympäristö. Haastateltavat kuvailivat lasten keskinäisen vuorovaikutuksen olevan ensiarvoisen tärkeää ryhmän toimimiselle. Olipa vuorovaikutus laadultaan sitten positiivista tai negatiivista, oli se aina hyväksi lapsille. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja ollessaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kasvatuskumppanuuden mainitsi muutama perhepäivähoitaja, kun keskustelimme lasten vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja sen sujuvuuden vaikutuksista lapsiin.

—myö hirveesti keskustellaan vanhempien kanssa ja se että mitenkäs voitais mennellä ja mitenkäs sinä menettelet kotona ja minä tuus teen täällä ja kysytään toisiltamme sitten neuvoo. Että se antaa kyllä hirveesti sitä tavaraa sitä voimoo niitä voimavaroja sitten.

Haastateltavat toivat esille myös sen, kuinka he itse ohjaavat lapsiryhmää ja kuinka paljon ohjauksella voi ryhmään ja ryhmän toimintaan vaikuttaa. Perhepäivähoitajat kokivat, että tuki on tärkeää, jotta työssä jaksaa paremmin. Tukea hoitajat ovat saaneet toisilta perhepäivähoitajilta sekä leikkikentän laidalla että ohjausiloissa. Perhepäivähoidonohjaajilta he saavat tukea aina tarvittaessa myös puhelimitse. Perhepäivähoitajat kertoivat myös sen, että kiertävältä erityislastentarhanopettajalta on saanut tukea ja ohjausta. Alkukyselyssä yksi vastaajista kuitenkin koki, että ei ole saanut riittävästi tukea. Osa vastaajista (n=10) toivoi myös kiertävän erityislastentarhanopettajan vierailevan useammin, sillä hänen neuvoista oli koettu saavan paljon apua. Alkukyselyssä perhepäivähoitajista 17 (n=29) koki, että heillä oli tarpeeksi tukea ja työvälineitä ja he saivat tarpeeksi ohjausta toimivan lapsiryhmän luomiseen. Vastaajista kuusi (n=26) halusi lisää työmenetelmiä, kuusi halusi lisää tukea ja kuusi halusi lisää ohjausta luodakseen toimivan lapsiryhmän. Kysyttäessä millaista tukea, työvälineitä tai ohjausta perhepäivähoitajat haluaisivat enemmän, vastaajat (n=10) toivoivat enemmän toiminta materiaaleja, esimerkiksi erilaisia leluja ja pelejä. Yksi vastaajista (n=10) kertoi, että koulutustilaisuudet ovat tervetulleita. Lisäksi vastauksissa nousi esille käytännön neuvot, vertaistuki, keskusteluapu ja uudet ideat. Osa toivoi myös englannin kielen kertausta. Kuvioon 4. olemme koonneet perhepäivähoitajien ehdotuksia, millaisia keinoja he toivovat saavansa toimivan lapsiryhmän luomiseen.

KUVIO 4. Pelkistetty kuvio perhepäivähoitajien ehdotuksista, millaisia keinoja he toivovat saavansa toimivan lapsiryhmän luomiseen.

Lasten eri-ikäisyys tuli esille kaikissa haastatteluissa ja sen suurimmaksi hyödyksi katsottiin mallioppiminen. Pienemmät lapset oppivat nopeasti uusia asioita seuratessaan vanhempien lapsien toimintaa. Eri-ikäisyyden katsottiin myös rikastuttavan leikkejä.

Nii minusta se on älyttömän mahtava voima, kun seuraa sitä, että mitenkä kaksi -vuotiaat kun ne vetelee ite vaatteet päälle kun neljä-vuotiaat vetelee -- ihan mielellön oppi tulee niille lapsille, just siinä kun ne kattoo mallia toisilta.

Suurin osa edistävästä tekijöistä oli lapsista lähtöisin, mutta sen lisäksi esiintyi myös ulkoisia tekijöitä. Näillä ulkoisilla tekijöillä tarkoitimme esimerkiksi asuin ympäristöä, sillä kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että asuin ympäristö vaikuttaa myönteisesti ryhmän toimintaan. Nämä vastaajat asuivat omakotitaloissa. Mahdollisuus liikkua lähiympäristössä oman ryhmän kanssa ja omien suunnitelmien mukaisesti katsottiin positiiviseksi tekijäksi.

Lapsiryhmät kohtaavat myös haasteita, jotka voivat hankaloittaa ryhmässä yhdessä toimimista ja ryhmäytymistä. Esille nousivat kielelliset vaikeudet, nykyajan tuomat haasteet sekä lasten vaihtuvuus ja osa-aikaisuus. Kielellisillä vaikeuksilla haastateltava tarkoitti tässä kohtaa lapsia, joilla on ulkomaalaistausta ja yhteistä kieltä ei ole. Samalla vastaaja mainitsi kuitenkin myös sen, kuinka lapset oppivat nopeasti uuden kielen ja suomalaiset lapset saavat kokemuksia suvaitsevaisuudesta ja eri-

kulttuurisista lapsista. Lisäksi alkukyselyssä nousi esille esikoululaisten ja erityistä tukea tarvitsevien lasten tuovan joskus haastetta ryhmän toiminnalle. Hyvinä asioina alkukyselyyn vastanneet (n=15) kokivat kuitenkin sen, että esikoululaiset toimivat esimerkkinä pienemmille lapsille.

Esikoululaisten tai erityistä tukea tarvitsevien lasten tuomista haasteista -kysymykseen alkukyselyssä vastasi 24 vastaajaa. Vastaajat vastasivat kyselyyn oman aikaisemman kokemuksensa pohjalta, sillä kukaan vastaajista ei kertonut, että heidän sen hetkisessä ryhmässään olisi esikoululaisia. Vastaajista 13 (n=24) kertoi, että esikoululaiset tuovat joskus haastetta ryhmään. Vastaajista neljä (n=30) vastasi, että heidän ryhmässään oli erityistä tukea tarvitseva lapsi ja 23 (n=24) vastasi, että erityistä tukea tarvitseva lapsi toi lisää haastetta ryhmään. Avoimessa kysymyksessä vastaajat kertoivat (n=16), että esikoululaiset tarvitsevat paljon enemmän ohjattua toimintaa ja virikkeitä kuin pienemmät lapset. Esikoululaisille täytyi keksiä erilaisia tehtäviä kuin pienemmille lapsille. Esikoululaiset monesti kaipaavat oman ikäistä seuraa ja oman ikätasonsa mukaista leikkiä. Nämä koettiin haasteellisina asioina lapsiryhmässä.

Ryhmässä tapahtuva vaihtuvuus koettiin ryhmän toimintaan negatiivisesti vaikuttavana tekijänä. Myös osa-aikaiset lapset koettiin olevan haaste ryhmäytymiselle ja ryhmässä toimimiselle, sillä ryhmän muoto ja ryhmässä toimiminen vaihtelevat jokaisen poisjääneen ja uuden lapsen myötä. Haastavia tilanteita koettiin lisäksi toimintakauden alussa, mikäli lapsiryhmä oli vaihtunut. Tällöin täytyi tutustua uusiin perheisiin ja uusiin lapsiin, joille täytyi opettaa hoitopaikan tavat. Pienet lapset saattoivat olla myös hyvin itkuisia ja itkun saaminen loppumaan koettiin olevan joskus haasteellista.

Nykyajan koettiin myös tuoneen haasteita. Elektroniikan kehitymisellä on huomattu olevan vaikutusta lapsiin. Perhepäivähoitajat huomasivat lasten kiinnostavan yhä enemmän huomiota laitteisiin, puhelimiin, tietokoneisiin, tabletteihin ja televisioon. Yhä nuoremmat lapset omistavat älypuhelimia ja uppoutuvat niiden maailmoihin enemmän kuin leikkivät toisten lasten kanssa. Varsinaiseksi ongelmaksi tätä ei kuitenkaan katsottu. Parin vastaajaan mielestä nykyaika on lisäksi tuonut muutoksia perhesuhteisiin. Avioerot ja uusioperheet ovat yleisempiä kuin ennen. Nämä tilanteet tuovat rikkoaisuutta ja irrallisuutta lapsen arkeen ja näin ollen vaikuttavat myös lapsen käyttäytymiseen ryhmässä.

Haastatteluissa perhepäivähoitajat mainitsivat eniten kuitenkin tekijöitä, jotka sekä hankaloittavat ryhmässä toimimista että edistävät sitä. Näitä olivat kasvatuseriaatteet hoitajan ja perheen välillä, sisaruslapset ja ykköslapset, lasten persoonallisuudet, lasten leikkitaidot, ryhmäkokoo, eri-ikäisyys, erityisen tuen tarve ja sukupuolet. Jos lapsen vanhemmilla on samanlaiset kasvatuseriaatteet kuin perhepäivähoitajalla itsellään, helpottaa se lapsen kanssa toimimista. Tilanteen ollessa päinvastainen, voi lapsen hoitamisessa ilmetä vaikeuksia, jotka vaikuttavat koko lapsiryhmään. Perhepäivähoitajat kokivat siis, että lapsia on helpompi ohjata ryhmässä, kun vanhempien ja hoitajien kasvatuseriaatteet ovat samankaltaiset. Haastattelemamme perhepäivähoitajat totesivat, että tällöin lapset noudattavat enemmän yhteisesti sovittuja sääntöjä. Jokaisella hoitajalla oli kuitenkin oma kasvatustyylinensä.

Ryhmän toimintaan vaikuttaa myös se, onko lapsilla samassa hoitopaikassa sisarusia. Perhepäivähoitajat kuvailevat sisarusten usein puolustavan toisiaan, välillä liiankin innokkaasti. Yksi vastaajista kertoi sisarusten myös kokeilevan enemmän rajoja kuin lapsien, joilla ei ole sisarusia lapsiryhmässä. Samalla hoitaja mainitsi sisarusten saavan tukea toisiltaan. Lapset, joilla ei ole ollenkaan sisarusia, voivat käyttäytyä ryhmässä eri tavoin kuin suuremman perheen lapset. Yksi hoitaja kertoi esimerkiksi, että hänen ryhmässään lapset, joilla ei ole sisarusia seurailevat ja katsovat ennen kun lähtevät leikkiin mukaan. Tällöin hoitaja kertoi oman roolin olevan tärkeä. Hoitajan tulee ohjata lasta esimerkiksi ryhmän leikkiin mukaan, mutta on muistettava ottaa huomioon lasten yksilölliset erot. Myös leikkitaidot liittyvät ryhmän toimintaan ja perhepäivähoitajat kokivat, että leikkitaidot kehittyvät ryhmässä. Lasten leikkitaitoja haastateltavat kuvailivat taidoiksi ja ominaisuuksiksi, mitä lapset tarvitsevat leikkiessään keskenään. Haastattelussa tuli ilmi muun muassa kommunikaatiokyky, kärsivällisyys ja halukkuus ottaa muita lapsia leikkiin mukaan.

Myös ryhmäkoolla katsottiin olevan sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia ryhmän toimintaan. Haastateltavat tähdensivät, että lasten yksilölliset erot ja ikä vaikuttavat siihen, minkä kokoinen ryhmä toimii parhaiten. Pieni ryhmäkoko (pienempi kuin kuusi lasta) on ryhmän toimintaa edistävä tekijä. Toisaalta pieni ryhmä voi olla haitallinen niille lapsille, joilla ei ole ryhmässä leikkikaveria. Hoitajat painottivatkin mieleisen leikkikaverin tärkeyttä.

Mutta pitäs sillai ajatella, että leikkikaveri jokaiselle.

Se, että ryhmää kuuluu sekä poikia että tyttöjä katsottiin olevan myös sekä haaste että rikkaus. Kaiken kaikkiaan haastateltavat olivat sitä mieltä, että sekaryhmät ovat mukavimpia, sillä pojat ja tytöt oppivat paljon toisiltaan ja sukupuolet tuovat vaihtelua arkeen, koska pojat ja tytöt vuorotellen osallistuvat toistensa leikkeihin. Hoitajat kuitenkin kokivat, että poikavoittoiset ryhmät olivat rauhattomampia ja että poikien leikit olivat luonteeltaan rajumpia kuin tyttöjen leikit. Jotkut hoitajat kokivat myös, että pojat tulivat paremmin keskenään toimeen kuin tytöt, joilla oli puolestaan enemmän konflikteja ystävyyssuhteiden muodostamisessa.

Kyllä se tuo niin rikkautta leikkeihin. On niin erilaiset leikit, kun on tyttöjä ja poikia molempia, niin ihan älyttömän mukavasti mennee hommat. Välillä taistellaan, välillä ajetaan autolla, mut sitten tulee taas sitten ehkä semmosta kotileikkiä ja kauppaleikkiä tyttöjen puolelta, että tosi monipuolisia juttuja.

Perhepäivähoitajat kuvailivat lapsiryhmässä syntyvän erilaisia rooleja lapsille. Ryhmästä nousi monesti esille johtajan rooli, johon joku lapsista herkemmin asettuu. Monesti johtajan rooliin asettui hieman vanhempi lapsi. Ryhmässä saattoi olla myös lapsia, jotka olivat enemmän sivustaseuraajia. Joillakin lapsilla oli enemmän niin sanottua hoivaviettiä ja he ottivat äitimäisen roolin ja huolehtivat pienemmistä lapsista.

Teemahaastatteluista ja alkukyselystä nousi esille siis edistäviä ja estäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat ryhmän toimintaan sekä kielteisellä että myönteisellä tavalla. Monet haasteita tuottavat tekijät toivat

samalla ryhmään rikkautta ja tilanteita, joista lapset voivat oppia. Useissa haastatteluissa tuli esille "vaikeuksien kautta voittoon" -periaate.

6.2 Ryhmäytymisen hyöty lapsen kasvulle ja kehitykselle

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitimme perhepäivähoitajien käsityksiä siitä, mitä hyötyä he ajattelevat ryhmäytymisestä olevan. Kaikki teemahaastatteluun osallistuneet perhepäivähoitajat kokivat lapsiryhmän ryhmäytymisen olevan tarpeellista ja oleellista ryhmän toimivuudelle. Myös alkukyselyssä suurin osa vastaajista, 28 (n=34), piti erittäin tärkeänä, että lapsiryhmä toimii hyvin ryhmänä. Viisi vastaajista (n=34) piti tärkeänä, että lapsiryhmä toimii hyvin ryhmänä. Yksi vastaajista (n=34) ei pitänyt ryhmän toimivuutta tärkeänä. Ajatellessa lapsen myöhempiä vuorovaikutustilanteita ja tunnesiteitä, 21 (n=34), vastaajista piti lapsen kasvuyhteisöä suurena vaikuttajana ja 13 vastaajista melko suurena vaikuttajana. Perhepäivähoitajat pitivät ryhmäytymistä tärkeänä, koska tällöin ryhmä toimi hyvin ja niin lapsilla kuin aikuisillakin oli hyvä olla ryhmässä sekä arki oli sujuvaa. Tutkimuksemme tuloksissa kävi ilmi, että haastattelemamme perhepäivähoitajat näkivät johonkin porukkaan kuulumisen tärkeäksi varsinkin lapsille, mutta myös aikuisille. Heidän mielestään oli tärkeää, että lapsi kokee olevansa jollekin tärkeä. Haastateltava kertoi esimerkiksi seuraavasti:

Onhan se tärkeää. Että kun ajattelee vaikka koulua, että onhan siellä lapsille tärkeää, että se kuuluu tiettyyn luokkaan tai porukkaan. Ja onhan se aikuisellekin tärkeää, että on se pienemmillekin tärkeä asia.

Lasten ystäväystyminen nähtiin myös tärkeänä asiana, sillä se on iso juttu lapsille. Perhepäivähoitajat näkivät, että johonkin kuuluminen tuo niin lapselle kuin aikuiselle turvaa ja hyvää mieltä. Turvallisuuden tunne ryhmässä nousi esille lähes kaikissa haastatteluissa ja sitä pidettiin tärkeänä. Ryhmäytynyt ryhmä luo sen jäsenille turvallisuuden tunnetta.

No sehän on kaiken a ja o.

Ryhmäytyminen edistää lapsen oppimista ja kehittymistä. Kun lapsella on hyvä olla ryhmässä, hän voi olla oma itsensä. Tällaisissa tilanteissa lapsi oppi herkimmin, kun energiaa ei kulunut jännittämiseen ryhmässä ollessa. Ryhmässä toimimisella ja ryhmäytymisellä on myös vaikutuksia lasten tulevaisuutteen, esimerkiksi kuinka lapset tulevat toimimaan koulussa erilaisissa ryhmissä. Jotkut haastattelemamme perhepäivähoitajista kokivat, että jos lapsi on esimerkiksi arka hoitoryhmässä, lapsi voi olla arka myös koulussa. Ryhmäytymisellä nähtiin olevan myös kauaskantoisia vaikutuksia. Jotkut perhepäivähoitajat olivat sitä mieltä, että hyvät ja huonot muistot voivat jäädä mieleen pitkäksi aikaa. Sosiaalisten taitojen oppiminen nähtiin yhtenä hyötynä ryhmäytymisessä. Perhepäivähoitajat mainitsivat myös, että lapset oppivat ryhmässä erilaisuuden hyväksymistä ja empatiakykyä.

Nehän oppii siinä koko ajan, koko ajan sitten sitä niinku parempia sosiaalisia taitoja

--

-- se on niin tosi tärkeä kyllä se ryhmässä toimiminen. Ihan parasta oppia tässä maailmassa, varsinkin sitten kun ne on lapsia ne muut oppijat siellä ympärillä -- sitten kun on ne ystävät rakkaat siinä lähellä niin jopas sitten harjoitellaan ihan eri tavalla.

6.3 Alkukyselystä nousseet kehittämisideat

Alkukyselyssä keräsimme perhepäivähoitajilta myös kehittämisideoita ryhmän toimintaan ja ryhmäytymiseen liittyen. Tähän kysymykseen vastasi seitsemän perhepäivähoitajaa. Kokosimme kehittämisideat (kuvio 5). Olemme kirjoittaneet perhepäivähoitajien vastaukset samalla tavalla kuin he ovat itse kyselylomakkeeseen kirjoittaneet.

Kehittämisideat

- Pitää välillä uskaltaa/jaksaa mennä mukaan leikkeihin ym. itsekin.
- Kun uusi lapsiryhmä aloittaa, siinä voisi olla toinen esim. hoitaja tms. aikuinen mukana. Hoitaja voisi paremmin perehtyä ryhmäänsä. Ainakin jos on monta uutta ja pientä!
- Toivoisin vain, että lapsiryhmä pysyisi ainakin 1–2 vuotta samana, eikä aina vaihtuisi.
- Erilaisia leluja.
- Lasten on saatava rauhassa tutustua hoitajaan, hoitosuhteen alussa. Lapset tutustetaan toisiin hoidon alkaessa leikkien yms. virikkeiden avulla. Suunnitellaan päivän touhuja siten, että jokaiselle ikätasolle sopivaa puuhaa ja kavereita.

KUVIO 5. Perhepäivähoitajien kehittämisideat

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Teemahaastatteluiden johtopäätöksiä tehdessä hyödynsimme paljon Sanna Parrilan tekemää väitöskirja- tutkimusta *Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää, näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen* (2002b), sillä omasta tutkimuksestamme nousi paljon samankaltaisuuksia, joita Parrila oli saanut tutkimuksessaan. Johtopäätöskappaleessa käsittelemme ensin ensimmäisen tutkimuskysymyksen johtopäätökset ja tämän jälkeen toisen tutkimuskysymyksemme johtopäätökset.

7.1 Ryhmän toimintaan liittyä useita asioita

Teemahaastatteluissa jokainen perhepäivähoitaja kertoi tekevänsä työtä omalla tyylillään. Teemahaastatteluissa ilmeni, että perhepäivähoitajat eivät tee toiminnalle tarkkoja päivä- tai viikkokohtaisia suunnitelmia, vaan päivän tekemiset rakentuvat joustavasti tilanteiden mukaan. Kuitenkin päivää rytmittää tarkastikin tietty päivärytmi, johon vaikuttavat ruokailut, päiväunet ja ulkoilu. Tämä nousikin yhdeksi tärkeimmistä ryhmän ohjaamiseen vaikuttavista tekijöistä. Perhepäivähoitajat valmistivat ruoat itse, joten sen valmistaminen ja syöminen oli tarkkaan suunniteltu. Ruoan valmistaminen vei kuitenkin paljon aikaa ja oli pois perhepäivähoitajan lapsiryhmän ohjaamisesta. Perhepäivähoitajat kokivat selkeän päivärytmin ja rutiinien olevan lapsille tärkeitä. Parrila kirjoitti omassa väitöskirjassaan, että suunnittelemattomuuden lisäksi ennalta suunniteltuihin asioihin perhepäivähoitajien oli helppo tehdä muutoksia perheiden, lasten tai tilanteiden mukaan. (Parrila 2002b, 119.) Suunnittelemattomuus voi olla siis suuri vahvuus perhepäivähoitajan työssä. Joissakin tilanteissa tarkat suunnitelmat voivat olla haittaava tekijä perhepäivähoidon ryhmän toiminnassa.

Perhepäivähoitajien kasvatustyöhön kuuluvat varhaiskasvatussuunnitelmat ja osa haastatteluun osallistuneista hoitajista koki tämän yhtenä työvälteenä. Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat yhteydessä lapsiryhmän toimintaan, sillä niitä pidettiin työn lähtökohtana. Kuitenkin jotkut perhepäivähoitajat näkivät varhaiskasvatussuunnitelman myös asiana, joka piti kiireellä suorittaa syksyn aikana.

Teemahaastatteluista ilmeni, että perhepäivähoitajien työnkuvan muodostavat ohjaaminen, opettaminen ja perushoidosta huolehtiminen. Useat perhepäivähoitajat näkivät tärkeänä opettaa lapsille anteeksi pyytämisen muiden hyvien käytöstopojen ohella. Perhepäivähoidossa lapsille opetettiin myös arjen perustaitoja, kuten ruokailuvälineiden oikeaoppista käyttöä ja pukeutumista. Opettaminen, ohjaaminen ja perushoito ovat siis vahvasti yhteydessä lapsiryhmän toimintaan. Kalliala kirjoittaa teoksessa *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa* (2012), että perushoidosta huolehtimista ei saa pitää pelkkänä teknisenä toimenpiteenä. Kalliala korostaakin, että esimerkiksi hoitajan auttaessa lapselle ulkovaatteita päälle lapsi saa yksilöllisen kohtaamisen, jossa lapsi muodostaa käsitystä itsestään, kommunikoi puheineen, kertoo tärkeistä asioista ja oppii uusia sanoja ja kielen rakenteita. (Kalliala 2012, 37.)

Tutkimuksen tuloksista voimme päätellä, että lapsiryhmän toimintaan on yhteydessä myös toistuvuus perhepäivähoitajien ohjaamisessa. Perhepäivähoitajat kertoivat, että jos jokin asia tehdään tietyllä tavalla, niin se täytyy olla niin myös seuraavalla kerralla. Tässä perhepäivähoitajat kertoivat esimerkkinä kieltämisen ja riitatilanteisiin puuttumisen. Useat haastateltavat kertoivat, että perhepäivähoitajat antavat hoitolapsille paljon syliä ja huomiota. He näkevät roolinsa ohjaajana emootyypinä, mummona tai tätinä. Moni hoitaja näki roolinsa äitimäisenä.

— ja minä oon mummu ja lapset sanookin aina että ei myö mennä hoitoon ku myö mennään mummolaan että minusta tuntuu että minä oon semmonen sylittäjä että en minä mikään ope oo enkä minä semmonen.

Tutkimuksessamme oli havaittavissa samansuuntaisia tuloksia kuin Parrilan tutkimuksessa. Parrilan tutkimuksessa elämänmakuinen, normaaliin kodin toimintaan ja kotikasvatukseen kytkeytyvä työorientaatio nousi esiin, kun perhepäivähoitajat kuvasivat viittä tärkeimpänä pitämäänsä työtehtävää tutkimuspäivän aikana. Kaikkein tärkeimpänä työtehtävänä perhepäivähoitajat pitivät ruokailua, sylin ja läsnäolon tarjoamista lapselle sekä ulkoilua. (Parrila 2002b, 149–152.)

Tutkimuksestamme saaduista tuloksista voimme päätellä, että lapsiryhmän toiminnan ja ohjaamisen haasteita olivat ajan ja huomion jakamisen lapsille tasapuolisesti. Erityislapset saattavat viedä enemmän hoitajan huomiota ja perhepäivähoitajien pelko oli, että huomiota ei tule jaettua tasapuolisesti. Myös alkukyselyssä perhepäivähoitajat kertoivat, että erityistä tukea tarvitsevat lapset veivät hoitajan aikaa sekä huomiota enemmän ja muut lapset jäivät helposti vähemmälle huomiolle. Yksi alkukyselyyn vastannut koki, että erityistä tukea tarvitsevat lapset sotkivat muiden lasten leikkejä ja lapsi oli välillä hyvin vilkas. Erityisen tuen tarpeen lapsen katsottiin kuitenkin parantavan myös suvaitsevuuutta ja tuovan rikkautta leikkeihin.

Perhepäivähoitajat olivat sitä mieltä, että uuden toimintakauden alkaessa kestää oman aikansa ennen kuin arki asettuu uomiinsa. Tällöin ryhmän ohjaaminen helpottuu ja saa rutiinimaisia piirteitä. Myös alkukyselyssä (n=7) perhepäivähoitajat ehdottivat, että uuden lapsiryhmän aloittaessa siinä voisi olla toinen esimerkiksi hoitaja tai muu aikuinen mukana. Hoitaja voisi paremmin perehtyä ryhmäänsä, ainakin jos on monta uutta ja pientä. Vastaajat toivoivat, että lapsiryhmä pysyisi ainakin yhdestä kahteen vuotta samana, eikä aina vaihtuisi. Lasten on saatava rauhassa tutustua hoitajaan hoitosuhteen alussa. Lapset tutustetaan toisiin hoidon alkaessa esimerkiksi leikein.. Vanhemmilla on nykyään paljon lyhytaikaisia työsuhteita, joka johtaa hoitolasten vaihtuvuuteen perhepäivähoitoryhmissä ja päiväkodeissa. Lapsiryhmän rakenteen kannalta tämä katsotaan ongelmalliseksi. (Parrila 2002b, 131.)

Tutkimustuloksissamme ryhmäkoko nousi esiin kaikissa haastatteluissa ja se oli selvästi lapsiryhmän toimintaan yhteydessä oleva tekijä. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että pieni ryhmäkoko (pienempi kuin kuusi lasta) oli ryhmän toimintaa edistävä tekijä. Myös ryhmässä tapahtuva vaihtuvuus koettiin ryhmän toimintaan negatiivisesti vaikuttavana tekijänä teemahaastatteluissamme. Samansuuntaisia tuloksia oli havaittavissa myös Parrilan (2002b, 49) väitöskirjassa. Pieni ryhmäkoko mahdollistaa läheisen kontaktin lasten kanssa, edistää ryhmäytymistä ja keskinäisen luottamuksen syntymistä. Par-

riila toteaa, että pieni ryhmä voi olla myös haitallinen niille lapsille, jotka eivät löydä ryhmästä itselleen mieleistä kaveria. (Parrila 2002b, 131.)

Eri-ikäisyyden katsottiin useammin olevan rikkaus, kuin ryhmän toimintaa ja ryhmäytymistä estävä tekijä. Perhepäivähoitajat kuitenkin toivoivat, ettei liian monta pientä lasta tulisi samaan ryhmään yhtä aikaa. Parrilan (2002b, 131) väitöskirjassa todettiin, että pienet lapset ryhmässä voivat heikentää ryhmän toimintaa, kun hoitajan huomio kiinnittyy pienempien lasten hoitoon. Kuitenkin ryhmä, jossa on sekä isoja että pieniä lapsia, katsottiin tasapainoiseksi ryhmäksi. Ikärakenne katsottiin osittain tärkeämmäksi kuin esimerkiksi lapsiryhmän koko. (Parrila 2002b, 131.) Tekemästämme tutkimuksesta voidaan tehdä samankaltaisia johtopäätöksiä kuin Parrilan tutkimuksesta, eli että lapsiryhmän ikäjakaumalla nähtiin olevan selkeä yhteys perhepäivähoidon laatuun. On myös todettu, että vertaisvuorovaikutus eri ikäryhmien välillä, on lapsen kognitiivisen kehityksen kannalta myönteistä. Alle kolme-vuotiaiden eri-ikäisten lasten leikkiessä keskenään on huomattu, että jos toinen on kokenempi leikin suhteen tai leikkinyt leikkivälineellä aiemmin, yritti hän auttaa toista osapuolta. Heidän todettiin pyrkivän tukemaan nuoremman ja kokemattomamman osapuolen toimintaa ja oppimista sekä antamaan tälle palautetta. Vanhemmat lapset ohjasivat nuorempia myös pysymään tehtävän mukaisessa toiminnassa. Lasten ollessa noin kolme- ja neljä-vuotiaita, he alkavat mallintaa vanhempien lasten toimintaa. (Leman ym. 2005, Ikonen 2006, 171 mukaan.) Tekemämme tutkimuksen ja Parrilan tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että hoitoryhmässä olisi hyvä olla oman ikäisiä lapsia, jotta jokaisella lapsella olisi lapsiryhmässä omantasoinen leikkikaveri.

Teemahaastatteluista kävi ilmi, että sukupuolella on vaikutusta ryhmän toimintaan sekä negatiivisella että positiivisella tavalla. Kaikki haastattelemamme hoitajat olivat sitä mieltä, että mieluisin lapsiryhmä on sellainen, jossa on suurin piirtein saman verran sekä tyttöjä että poikia. Sukupuolella on suuri vaikutus yhteisön toimintaan ja dynamiikkaan (Howe & McWilliam 2001, Ikonen 2006, 170 mukaan). Ikonen (2006, 170) toteaa Lemaniin ym. (2005) tekemään tutkimukseen viitaten, että pojat käyttivät kontrolloivaa ja kielteiseksi luokiteltavaa toimintaa työskennellessään parityöskentelyssä tyttöjen kanssa, kun taas tytöt osoittivat enemmän yhteistyöhön rohkaisevia toimintoja. Samaa sukupuolta olevan parin kanssa työskentely sujui paremmin ja lapset osoittivat enemmän yhteistyöhön liittyvää vuorovaikutusta. (Ikonen 2006, 170.)

Vuorovaikutuksen kautta yhteisön jäsenet ilmaisevat kuuluvansa yhteisöön (Mercer 2000, Ikonen 2006, 158 mukaan). Yhteisön ryhmäytyttyä voi sen vuorovaikutus olla sellaista, että vain yhteisön jäsenet ymmärtävät sen tarkoituksen (Ikonen 2006, 158). Teemahaastatteluun osallistuneet perhepäivähoitajat pitivätkin tärkeänä lasten välistä vuorovaikutusta. Hoitajien mielestä lasten vuorovaikutus on tärkeää, sen laadusta huolimatta. Perhepäivähoitajat kokivat, että lasten vuorovaikutustaidot kehittyvät koko ajan kokemusten myötä.

Mahdollisuus tehdä työtä kotoa käsin on ollut monelle syy aloittaa perhepäivähoitajan työ, sillä useilla heistä on ollut omia lapsia kotona hoidettavana. Myös mahdollisuus liikkua lähiympäristössä oman ryhmän kanssa ja omien suunnitelmien mukaisesti, katsottiin tutkimuksessamme positiiviseksi tekijäksi. Omakotitalossa työtä tekevät perhepäivähoitajat mainitsivat asuinmuodolla olevan merkitystä

esimerkiksi ulkoilun helpottumisella. Parrilan (2002b, 120–121) väitöskirjan mukaan se, että työtä voi tehdä omassa kodissa, katsottiin perhepäivähoitajien työn eduksi. Parrila kertoo, että hoitajat kokivat, että omassa kotipihassa on helppo valvoa lapsia. Päiväkodin piha-alueella lasten valvominen voi olla vaikeampaa, kuin omalla pihamaalla (Parrila 2002b, 121).

Yhteistyön sujuvuus lasten vanhempien kanssa on myös tärkeää. Kaikki haastattemamme hoitajat olivat sitä mieltä, että yhteistyö sen hetkisten ryhmien vanhempien kanssa sujui hyvin. Parrilan (2002b, 140) väitöskirjassa todettiin, että jos hoitajan ja vanhempien väliset henkilökiemiat eivät toimi, vaikeuttaa se hoitosuhteen onnistumista ja heijastuu myös lapseen. Voimme siis olettaa, että hyvä kasvatuskumppanuus tukee myös ryhmän toimintaa. Kun kasvatusperiaatteet ovat yhdenmu- kaisia niin kotona kuin hoidossa, se helpottaa ryhmän ohjaamista.

Perhepäivähoitajat kuvailivat, että lapsille syntyy lapsiryhmässä erilaisia rooleja. Lapsiryhmässä osa lapsista on aktiivisia ja kommunikoivat paljon ja osa lapsista pysyttelee enemmän hiljaa tilanteissa, joissa on paljon lapsia (Williams & Pramling-Samuelsson 2000, 288, Koivulan 2013, 22 mukaan). Roolit säätelevät ryhmädynamiikkaa ja ne ovat ryhmän toiminnalle välttämättömiä. Näin ollen roolit ovat yhteydessä lapsiryhmän toimintaan. Ryhmissä roolit ovat ihmiselle ominainen, tuttu ja turvallinen tapa toimia. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 52–53.) Ryhmässä kaikki roolit ovat tarpeellisia, jotta se toimisi hyvin (Rasila & Pitkonen 2009, 41). Tutkimuksemme mukaan perhepäivähoitajat tunnistavat ryhmästään esimerkiksi johtajia, sivusta seuraajia ja äitihahmoja.

7.2 Perhepäivähoitajat kokivat ryhmäytymisen tärkeänä

Perhepäivähoitajat kokivat, että ryhmäytyminen tapahtuu jokaisessa lapsiryhmässä. Joskus se tapahtuu melkein itsestään ja joskus tarvitaan enemmän aikuisen ohjaamista. Toisen tutkimuskysymyksemme, millaista hyötyä on ryhmäytymisestä perhepäivähoitajien mielestä, hoitajien vastauksien yhdistäväksi kategoriaksi nostimme yhteisöllisyyden. Lapsille on tärkeää kuulua omaan hoitoryhmään ja olla osa hoitoryhmää. Päivi Marjanen, Marjaana Marttila ja Marjo Varsa ovat toimittaneet aiheesta kirjan *Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille 2013*, jossa tarkastellaan kasvuyhteisöjen merkitystä lapselle. Tässä kirjassa Koivula kertoo, että lasten osallisuuden ja ryhmään kuulumisen kokemusten vahvistamisessa pidetään oleellisena erityisesti yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden toivotaan myös vaikuttavan ehkäisemään negatiivisia ilmiöitä, kuten kiusaamista ja syrjäytymistä. (Koivula 2013, 19.)

Haastateltavat kokivat lasten hoitoryhmään kuulumisen tunteen tärkeänä. Lasten ystävyystyessä hoitoryhmässä keskenään, antaa se lapselle tunteen ryhmän jäsenyydestä sekä keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta (Ikonen 2006, 153). Mikko Aallon (2000) mukaan turvallisessa ryhmässä koemme saavamme olla omana itsenämme ja että heikkoutemmekin hyväksytään. Tämä tuli ilmi myös perhepäivähoitajien mielipiteissä. Aallon mukaan turvallisessa ryhmässä ihminen kokee hyväksyntää, välittämistä ja arvostusta, jolloin itsetunto vahvistuu. Turvallisessa ryhmässä ihmisestä nousee esiin hänen parhaat puolet. Vertaissuhteet kutsuvat lasta asioiden yhdessä tutkimiseen, yhteisiin seikkai-

luihin ja uuden luomiseen. Yhdessä lapset tarkastelevat ja ihmettelevät aikuisten maailmaa. (Munter 2002, 93.) Voimme siis päätellä, että ryhmäytymisestä on hyötyä

Ryhmäytymisestä on hyötyä myös lasten oppimisen kannalta. Oppiminen vertaisten kanssa nousi esille monessa haastatteluissa. Ryhmä on vahva edistävä tekijä lapsen oppimisessa. Yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan pitää tärkeänä edellytyksenä pienten lasten yhteistoiminnan kehittymiselle ja sosiaaliselle oppimiselle (Hännikäinen 2006, 129). Oppimista tapahtuu lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa, vaikka sitä ei ole nähty yhtä merkitykselliseksi kuin vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä. Lapset oppivat uusia taitoja, esimerkiksi tekemään yhteistyötä ongelmallisissa tilanteissa, leikin kautta. Sosiaaliset taidot eivät siis ole ainut asia, jota lapset oppivat ryhmässä. (Ikonen 2006, 147.) Aallon (2000) mukaan turvallisessa ryhmässä opitaan niin sanottuja elämisen taitoja. Oppiminen on vuorovaikutusprosessi, jossa ympärillä oleva, hyvin toimiva ryhmä, on sen peruslähtökohta. Tutkimuksessamme nousi esille samoja asioita. Myös MAST-ryhmäytämisosopissa (Euroopan Unioni) sanotaan ryhmäytymisestä koulussa, että ryhmäytynyt luokka edistää yksilöidensä oppimista ja ehkäisee syrjäytymistä. Silloin, kun ryhmässä on turvallista ja mukavaa olla, se itsessään luo hyvän oppimisympäristön.

Perhepäivähoitajat kertoivat haastatteluissa, että ryhmäytymisellä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia lapsen tulevaisuuteen. Salminvallin (2008) mukaan 1980-luvun lopulla Jeff Parker ja Steven Asher tekivät katsauksen, jossa tutkittiin, aiheuttaako torjutuksi tuleminen vertaisryhmässä myöhempiä ongelmia. Tämän tutkimuksen mukaan torjutuksi tuleminen on yhteydessä kouluvaikeuksiin, tunne-elämän ongelmiin ja käyttäytymisen ongelmiin. Myös Kaarina Laine (2002) viittaa artikkelissaan Burgesiin (1999), jonka mukaan lapsen kehitystä tukee se, jos lapsi kokee olevansa vertaisryhmässään hyväksytty ja pidetty. Mikäli lapsi kokee olevansa ei-hyväksytty ja ei-pidetty, tämä voi olla riskitekijä hänen kehityksessään. Näin ollen voidaan olettaa, että turvaamalla lapselle hyvä kasvuyhteisö, voimme ennalta ehkäistä riskitekijöitä lapsen kehityksessä.

Ryhmäytymisestä on hyötyä myös lasten liittyessä uusiin ryhmiin hänen tulevaisuudessaan. Perhepäivähoitajien mukaan päivähoitossa saadaan ryhmävalmiuksia kouluun. Laineen (2002) mukaan on havaittu, että uusiin tilanteisiin, kuten siirtymiseen päivähoitosta kouluun, lapsen on helpompi sopeutua kun hänellä on ystävän antama tuki. Sen sijaan kouluun sopeutumisessa voi olla vaikeuksia, jos lapsella on paljon konflikteja ystävyysuhteissa. Junttilan (2010) mukaan on osittain ennustettavaa, että ystävyysuhteista saatu huono maine voi siirtyä lapsen mukana varhaislapsuudesta esikouluun ja mahdollisesti siitä eteenpäin ala- sekä yläkouluun. Koivulan (2013) mukaan päivähoitossa harjoitelluista yhteisöllisyyden luomisen taidoista voikin olla hyötyä lapsen liittyessä muihin yhteisöihin.

8 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessia. Aluksi reflektoimme oppimistamme ja ammatillista kasvuamme. Peilaamme oppimistamme sosiaalialan kompetensseihin. Lopuksi pohdimme vielä prosessin onnistumista ja luomme yhteenvetoa tutkimuksemme tuloksista.

8.1 Itsearviointi

Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä, mutta mielenkiintoinen prosessi. Työskentely vaati pitkäjänteisyyttä ja luovuutta. Koska meitä oli kolme, vaati se paljon aikataulujen yhteen sovittamista. Yhteisen ajan löytäminen olikin yksi suurin haasteistamme tässä prosessissa. Opinnäytetyötä tehdessä otimme vastuuta ryhmän oppimisesta ja opitun jakamisesta, kuten sosiaalialan koulutusohjelmakohtaisiin kompetensseihin kuuluu. Työskentelimme paljon sekä ryhmässä että itsenäisesti. Työskentelimme paljon yhdessä, jotta työstä tuli yhtenäisen näköinen. Työskentelimme kuitenkin myös itsenäisesti, sillä se säästi paljon aikaa. Kirjoitimme siksi itsenäisesti, koska yksin oli joskus helpompi saada jäsennettyä ajatuksia paperille kuin yhdessä tehden. Kävimme kuitenkin jokaisen tekstin läpi ja muokkasimme tekstiä tarvittaessa. Lisäksi koko prosessin ajan kävimme avointa keskustelua tutkimuksettamme, sillä useampi näkökulma eri asioihin laajensi näkemystä.

Vaikka opinnäytetyön tekeminen sujui hyvin, välillä tuli hetkiä, jolloin emme tienneet, mitä seuraavaksi pitäisi tehdä tai kuinka tulisi toimia. Haasteita oli esimerkiksi sisällönanalyysin ja johtopäätösten tekemisessä. Osa vastauksista oli niin laajoja, joten piti tarkkaan pohtia, mihin kategoriaan asia kuuluu. On myös asioita, jotka olisimme voineet tehdä toisin. Alussa rajasimme aihettamme, mutta olisimme voineet tehdä rajausta vielä tarkemmaksi ja ennen kaikkea laatia tutkimuskysymykset tarkemmiksi. Teemahaastatteluiden teemat olivat laajoja, joten olisimme saaneet enemmän kohdenettuja vastauksia, mikäli teemat olisi mietitty aihealuetta syvällisemmin koskeviksi. Lisäksi olisimme voineet perehtyä ennen tutkimuksen tekemistä vielä syvällisemmin kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimusmenetelmiin ja opinnäytetyön tekemistä koskevaan kirjallisuuteen, esimerkiksi johtopäätöksiä koskien. Tällöin "luku-urakkaa" olisi ollut vähemmän opinnäytetyön prosessin aikana. Olisimme toivoneet, että Webropolilla tehty alkukysely olisi toteutettu sähköisesti. Tällöin olisimme saaneet noudattaa kestäväen kehityksen periaatetta. Sähköisen kyselyn toteuttaminen ei ollut kuitenkaan mahdollista, joten toteutimme kyselyn paperisena.

Sosiaalialan koulutusohjelmakohtaisten kompetenssien yleisiin kompetensseihin kuuluu, että sosionomi (AMK) osaa hankkia, käsitellä ja arvioida tietoa kriittisesti. Opinnäytetyöprosessin aikana tiedonhakutaitomme sekä lähdekriittisyys kehittyivät. Syvensimme ymmärrystämme varhaiskasvatuksen ammattilaisena toimimisesta. Lisäksi saimme lisää näkemystä perhepäivähoidosta, sekä varhaiskasvatuksesta. Koimme, että prosessin aikana saimme mahdollisuuden kehittää myös omaa tavoitteellista ja suunnitelmallista työtettä, jota tarvitaan sosiaalialan työtehtävissä. Kehityimme myös työyhteisöosaamisen kompetenssien alueella. Osaamme nyt paremmin toimia työelämän vuorovaikutustilanteissa ja osaamme hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa alamme tehtävissä. Opinnäytetyö on antanut meille myös uudenlaista ymmärrystä lapsiryhmän ryhmädynamiikan merkityksellisyy-

destä. Tulevaisuudessa tulemme varmasti ajattelemaan enemmän lapsiryhmää ja lasten yhteisöä, lapsen kasvua ja kehitystä tukevana tekijänä.

8.2 Pohdinta

Perhepäivähoitajat pitivät tärkeänä lapsiryhmän ryhmäytymistä sekä lasten mahdollisuutta oppia toinen toisiltaan ryhmässä. Hoitajat näkivät, että hoidossa saaduilla ryhmäkokemuksilla on vaikutusta lasten tulevaisuuteen. Lisäksi perhepäivähoitajat kertoivat teemahaastatteluisissa ja alkukyselyssä tekijöitä, jotka edistävät ja estävät ryhmän toimintaa. Suurin osa tekijöistä oli kuitenkin sellaisia, jotka luokiteltiin tilanteesta riippuvaiseksi sen suhteen, ovatko ne ryhmäytymistä ja ryhmän toimintaa edistäviä vai estäviä tekijöitä. Selkeästi positiivisesti vaikuttavia tekijöitä olivat muun muassa lasten leikkitaidot, kasvatuskumppanuus ja tuen saaminen. Selkeästi ryhmän toimintaa estäviä tekijöitä olivat puolestaan lasten kielelliset vaikeudet, osa-aikaisuus, vaihtuvuus ja nykyaika. Kielellisillä vaikeuksilla perhepäivähoitaja tarkoitti eri kulttuurista tulevia lapsia, joilla ei ole yhteistä kieltä.

Jäimme pohtimaan, millaisia haasteita eri kulttuurista tulevat lapset tuovat ryhmän toimintaan. Ensimmäisen haasteen uskomme olevan yhteisen kielen puuttuminen. Erikielinen lapsi ei ymmärrä hoitajan antamia ohjeita ja hoitaja ei ymmärrä, mitä asiaa lapsella on. Välttämättä lapsen vanhemmilakaan ei ole perhepäivähoitajan kanssa yhteistä kieltä. Yhteisen kielen puuttuminen hankaloittaa toimintaa. Esimerkiksi päivän päätteeksi hoitaja ei voi kertoa vanhemmalle, miten lapsen päivä on mennyt. Yksi perhepäivähoitaja toivoikin alkukyselyssä englannin kielen kertausta. Toisena haasteena voi olla erilainen kulttuuri ja erilaiset tavat. Eri kulttuurista tuleva lapsi voi toimia ryhmässä aluksi hyvinkin eri tavalla, koska lapsi ei tiedä ryhmässä olevia käyttäytymistapoja. Tällöin muut ryhmän lapset voivat esimerkiksi kokea, että toisesta kulttuurista tuleva maahanmuuttaja- tai pakolaisperheen lapsi sotkee leikit ja pelit. Mikäli hoitoryhmässä on erikielisiä ja eri kulttuurista tulevia lapsia, sen voidaan olettaa kasvattavan suvaitsevaisuutta ja rikastuttavan myös lasten leikkejä. Pidämme tärkeänä, että lapset oppivat ihmisarvon kunnioittamista ja ihmisten yhdenvertaisuutta jo varhaislapsuudessa. Kasvattajilla ja vanhemmillä on kuitenkin suuri vastuu lapsen suvaitsevaisuuden opettamisessa, sillä lapset oppivat asenteet meiltä aikuisilta. Aikuisen omilla sananvalinnoilla, ajatuksilla ja eleillä on siis suuri vaikutus, miten lapsi suhtautuu erilaisuuteen.

Mielenkiintoista oli pohtia myös perhepäivähoitajan ehdotusta, että uuden ryhmän aloittaessa mukana olisi toinen hoitaja tai muu aikuinen. Tämä muu työntekijä voisi tehdä rutiinityöt jolloin hoitaja voisi paremmin perehtyä ryhmäänsä. Koemme, että perhepäivähoitajilla on haastava työ. Perhepäivähoitaja hoitaa enimmillään viittä lasta kerrallaan, huolehtii ruoan valmistamisesta, lapsiryhmän ohjaamisesta ja lasten perushoidosta. Perhepäivähoitajalla on siis monta asiaa hoidettavana päivän aikana, joten on varmasti haaste perehtyä alussa uuteen ryhmään, varsinkin jos ryhmässä on paljon uusia lapsia. Ryhmän aloitusvaihe ja ryhmän ryhmäytyminen on kuitenkin tärkeää lapsen kasvun ja kehityksen kannalta ja siihen tulisi kiinnittää huomiota. Myös perhepäivähoitajat pitivät tärkeänä, että lapsiryhmä toimii, koska silloin arki sujuu ja "homma toimii". Voisiko tätä toisen aikuisen läsnäolo-idea kehittää? Kuka tämä toinen aikuinen voisi olla? Saimme idean, että toinen aikuinen voisi olla kotipalvelutyöntekijä, joka kävisi joinakin päivinä perhepäivähoitajan luona toimintakauden alussa.

Mietimme myös, voisiko esimerkiksi toinen aikuinen olla perhepäivähoitaja-, lastenohjaaja- tai lähihoitajaopiskelija, joka olisi perhepäivähoitajan avustajana, suorittaen samalla opintojaan? Opiskelija voisi avustaa perhepäivähoitajaa esimerkiksi perushoidollisissa tehtävissä ja ruoan valmistuksessa, jolloin perhepäivähoitajalle jäisi enemmän aikaa ryhmän ohjaamiseen toimintakauden alussa. Lisäksi opiskelijat näkisivät perhepäivähoitajan työtä käytännössä. Tämä voisi innoittaa opiskelijoita aloittamaan perhepäivähoitajan työn. Yhteiskuntaan tarvitaan uusia perhepäivähoitajia, sillä nykyiset perhepäivähoitajat lähestyvät eläkeikää. Perhepäivähoitajien korkea ikä kävi ilmi myös alkukyselymme tuloksissa.

Ajattelemme, että perhepäivähoitajien erilaisten koulutustaustojen tutkiminen ryhmätoimintaan vaikuttavana tekijänä olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe. Huomasimme, että haastatteluun osallistuneilla perhepäivähoitajilla oli hyvin erilaiset koulutustaustat ja työhistoria. Pohdimme, että heillä oli ehkä hyvin erilaiset lähtökohdat toimia lapsiryhmän ohjaajana ja ryhmäytymisen edistäjänä. Perhepäivähoitajien koulutustausta on kirjavaa ja perhepäivähoitajina voi toimia esimerkiksi perhepäivähoitajakurssin tai perhepäivähoitajan ammattitutkinnon suorittaneita hoitajia. Heidän koulutuksissaan painotus on lapsen perushoidosta huolehtimisessa.

Tämä opinnäytetyö tuo perhepäivähoitoa näkyväksi ja opinnäytetyön kautta perhepäivähoitoa voidaan kehittää, esimerkiksi perhepäivähoitajan ryhmiä suunniteltaessa. Opinnäytetyömme toi hyvin esiin perhepäivähoitajien näkemyksiä ja käsityksiä. Tutkimusta tehdessä saimme hyvin tietoa perhepäivähoitajilta ja ajattelemme, että onnistuimme, kun valitsimme teemahaastattelun ja alkukyselyn. Tämä yhdistelmä toimi. Teemahaastattelussa perhepäivähoitajat saivat kertoa, kuinka tärkeänä he pitävät lapsiryhmän ryhmäytymistä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Perhepäivähoitajien teemahaastattelussa perhepäivähoitajat kertoivat myös ryhmän toimintaan vaikuttavista tekijöistä.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

Aalto, M. 2000. *Ryppäästä ryhmäksi*. Tampere: Paino Tammer-Paino Oy.

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973, 490/1990. [viitattu: 24.9.2014] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>.

Euroopan Unioni. [verkkajulkaisu] *MAST-ryhmytymisopas*. [viitattu: 5.11.2013] Saatavissa: <http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf>.

Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) *Pedagogiikan palikat*. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy, 57–66.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Huotari, I. 2014. Perhepäivähoidonohjaaja. Iisalmi 20.11.2014. Henkilökohtainen tiedonanto.

Hännikäinen, M. 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy, 126–146.

Iisalmen kaupunki 2014. *Perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma* [verkkajulkaisu]. [Viitattu 10.8.2014]. Saatavissa: <http://www.iisalmi.fi/loader.aspx?id=a05f16f3-b7e9-4515-83e1-b784944b6fd9>

Ikonen, M. 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy, 149–165.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. *Ryhmäilmiö*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Junttila, N. 2010. *Social competence and loneliness during the school years – Issues in assessment, interrelations and intergenerational transmission* [verkkajulkaisu]. Turun yliopisto .Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja [viitattu 21.8.2014]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/59283/AnnalesB325Junttila.pdf?sequence=1>

Kainulainen, T. 2014. Päivähoidon toimistos sihteeri. Iisalmi 17.9.2014. Henkilökohtainen tiedonanto.

Kalliala, M. 2012. *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Tallinna Raamatutrükikoda: Gaudeamus.

Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. 2010. *Matkalla ohjaajuuteen*. Helsinki: Kirjapaja.

Kananen, J. 2010. *Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas*. Tampereen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. *Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmäohjaajan taitoja tarvitsevalle*. SMS-Tuotanto Oy.

Kauppila, R. 2005. *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: vuorovaikutus opettajille ja opiskelijoille*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kettunen, T., Laitinen-Väänänen, S., Mäkelä, J. & Vänskä, K. 2011. *Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen*. Helsinki: Edita

Kivioja, U., Koskenrouta, P. & Valpola, M-L. 1991. *Perhepäivähoidon perusteet ja käytäntö*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Koivula, M. 2010. *Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. ja Varsa, M. (toim.). *Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Juva: Bookwell Oy, 19–45.
- Kronqvist, E.-L. 2006. Pienten lasten yhteistoiminta ja sen sosiaalinen dynamiikka. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rasku-Puttonen, H. (toim.). *Kasvatusvuorovaikutus*. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy, 166–182.
- Kronqvist, E.-L. & Pulkkinen M.-L. 2007. *Kehityopsykologia- Matkalla muutokseen*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. *Sisällön analyysi*. Hoitotiede Vol. 11, no 1/-99
- Laine, K. 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Laine, K. & Neitola, M. (toim.) *Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä*. Turku: Painosalama Oy, 13–39.
- Marjanen, P., Ahonen, J. ja Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. ja Varsa, M. (toim.). *Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Juva: Bookwell Oy, 47–73.
- McMillan, D.W. & Chavis, D.M. 1986. *Sense of community: A definition and theory*. Journal of Community Psychology 14, 6-23.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. *Lapselle hyvä päivä tänään*. Pedatieto: Saarijärven Offset Oy
- Moilanen, L.-K. & Eilola, J. 2013. Ajan ja paikan muovaamat yhteisöt. Teoksessa: Moilanen, L.-K. & Eilola, J. (toim.). *Yhteisöllisyyden perintö*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura. 7–55.
- Munter, H. 2002. Pienten lasten vertaissuhteet ja ystävyys. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. *Pienet päivähoitossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Helsinki: WSOY, 93–116.
- Neitola, M. 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisössä. Teoksessa: Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.). *Pienten piirissä – Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. Juva: Bookwell Oy, 99–140.
- Opetushallitus. 2013. *Perhepäivähoitajan ammattitutkinto 2013* [verkkojulkaisu]. [viitattu 1.9.2014] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/152266_Perhepaivahoitajan_ammattitutkinto_15_011_2013.pdf
- Pajamäki, T. & Rautava, M. 2013. Ryhmästä syrjäyttäminen vahingoittaa lasta. *Ryhmätyö* 4/2013, 10–14.
- Parrila, S. 2002a. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Teoksessa: Alho-Kivi, H. & Keskinen, S. (toim.). *Kodissa vaan ei kotona – Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä*. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Parrila, S. 2002b. *Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää – näkökulmia perhepäivähoitolaatuun ja sen kehittämiseen* [verkkojulkaisu]. Oulun yliopisto. Väitöskirja [viitattu 1.9.2014]. Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn9514268741/isbn9514268741.pdf>
- Rasila, M. & Pitkonen, M. 2009. *Hyvä ryhmä, toimiva tiimi*. Helsinki: Kyriiri Oy.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV – Teemahaastattelu* [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [viitattu 23.10.2013] Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Salminvalli, C. 2008. *Kaverien kanssa – Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.

Siltala, P. 2013. Kasvu ja kehitys eri ikäkausina. *Ryhmätyö 4/2013*, 2–9.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. *Akseliprojekti perhepäivähoidon kehittäjänä*. [verkkojulkaisu] Tampere: Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita [viitattu 25.8.2014] Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3509.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. *Perhepäivähoidon kehittämisen suuntia*. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.

Stakes. 2009. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Gummerus kirjapaino Oy: Vaajakoski.

Tikka, T. 2007. *Taitavaksi hoitajaksi, arvostetuksi kasvattajaksi*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. *Onnistuuko ohjaus? – sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

LIITEET

Liite 1. Alkukysely perhepäivähoitajille

Kysely Iisalmen perhepäivähoitajille

koskien opinnäytetyötä:

Perhepäivähoitajien kokemuksia lapsiryhmän ryhmäytymisestä

Tekijät: Sini Kainulainen, Sanna Niskanen, Tuula Pasanen

1. Sukupuoli

Nainen

Mies

2. Ikäsi

---

3. Koulutuksesi

---

4. Montako vuotta olet toiminut perhepäivähoitajana?

Alle 2 vuotta

2-5 vuotta

5-10 vuotta

10-15 vuotta

yli 15 vuotta

5. Alue, jossa toimit

(esim. Makkarahti, Runni, Peltosalmi, jne.)

---

6. Mikä on perhepäivähoitosi muoto?

- Hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito
- Hoitolasten kotona tapahtuva perhepäivähoito
- Ryhmäperhepäivähoito
- Kolmiperhepäivähoito

7. Minkä ikäisiä lapsia Sinulla on ryhmässäsi?

---

8. Montako kokopäivähoidossa olevaa lasta Sinulla on ryhmässäsi?

---

9. Onko lapsiryhmässäsi hoidossa lapsia, jotka ovat hoidossa puolipäivää tai lapsia, jotka ovat hoidossa vain muutamana päivänä viikossa?

- Kyllä. Kuinka monta? _____
- Ei

10. Onko ryhmässäsi

- Esikoululaisia
- Erityistä tukea tarvitsevia lapsia
- Ei kumpaakaan edellisistä

11. Koetko, että erityistä tukea tarvitsevat lapset tai esikoululaiset tuovat lisää haastetta lapsiryhmään?

- Kyllä, koen että esikoululaiset tuovat joskus haastetta ryhmään
- Kyllä, koen että erityistä tukea tarvitsevat lapset tuovat joskus haastetta ryhmään
- En koe että edellä mainitut tuovat lisää haastetta ryhmään

12. Millaisia haasteita esikoululaiset tai erityistä tukea tarvitsevat lapset tuovat?

---

13. Millaisia positiivisia vaikutuksia esikoululaiset tai erityistä tukea tarvitsevat lapset luovat ryhmään?

---

14. Onko Sinulla omia alle kouluikäisiä lapsia, jotka kuuluvat lapsiryhmääsi?

Kyllä. Kuinka monta? _____

Ei

15. Miten tärkeänä pidät sitä, että lapsiryhmäsi toimii hyvin ryhmänä?

En pidä tärkeänä   1   2   3   4   5   Pidän tärkeänä

16. Miten suurena vaikuttajana näet lapsen kasvuyhteisön, eli ryhmän jossa lapsi varttuu, kun ajatellaan lapsen myöhempiä vuorovaikutustilanteita ja tunnesiteitä?

En pidä suurena vaikuttajana   1   2   3   4   5   Pidän suurena vaikuttajana

17. Koetko, että tarvitsisit lisää työmenetelmiä, tukea tai ohjausta luodaksesi toimivan lapsiryhmän?

- Kyllä, haluaisin lisää työmenetelmiä
- Kyllä, haluaisin lisää tukea
- Kyllä, haluaisin lisää ohjausta
- Koen että minulla on jo tarpeeksi tukea, työvälineitä ja ohjausta toimivan lapsiryhmän luomiseen

18. Kerro omin sanoin, millaista tukea, työvälineitä tai ohjausta haluaisit enemmän?

---

19. Lopuksi voit kertoa vapaasti muita kehittämisideoita kyseisestä aiheesta, eli ryhmäytymisestä lapsiryhmässä.

Kiitos osallistumisestasi opinnäytetyöhömme!

Liite 2. Teemahaastattelu

Perhepäivähoitajan taustaa

- Koulutus
- Työhistoria muualla ja perhepäivähoidossa
- Millainen työpäivä
- Toimintakauden suunnittelu

Ohjaaminen

- Oma rooli
- Ryhmytymisen ilmeneminen
- Konkretia
- Menetelmät
- Omat lapset/ erityisintuen tarpeen lapset/ esikoululaiset/ osapäiväiset
- Haasteet
- Ajan tuomat muutokset

Edistävät ja estävät tekijät

- Millainen ryhmä nyt /edelliset
- Eri-ikäisyys
- Ryhmytymisen tietotaito
- Sisarukset / ykköslapset
- Sukupuolet
- Uuden lapsen tulo >< vanhat
- Alue, asumismuoto
- Vanhemmat (vasu)

Tuki ja sen tarve

- Muut perhepäivähoitajat
- Vanhemmat
- Koulutus ja ammatillinen vahvuus
- Esimies, ohjaaja

Oma näkemys

- Hyvä ryhmä / huono ryhmä
- Ryhmytymisen tarpeellisuus